Muhafızı Atatürk'ü Anlatıyor

Emekli General İsmail Hakkı Tekçe'nin Anıları

Yayına Hazırlayan: Hasan Pulur

Muhafızı Atatürk'ü Anlatıyor

Emekli General İsmail Hakkı Tekçe'nin Anıları

Yayına Hazırlayan: Hasan Pulur

Bu kitap, ömrünün 18 yılını "refakat zabiti" olarak
Atatürk'ün yanında geçiren İsmail Hakkı Tekçe'nin
Kurtuluş Savaşı ve Atatürk'le ilgili anılarını içermektedir.
İsmail Hakkı Tekçe'nin anılarında
sadece gördüğü, duyduğu ve doğruluğuna
yüzde yüzün üzerinde inandığı olayları bulacaksınız.

Kitapta yer alan anılardan bazı başlıklar şunlardır:
Atatürk'ün Bir Tek Muhafız Eri Bile Yoktu...
Çerkez Ethem ve Maiyeti...
9 Manga, 81 Er, 3 Çavuş, Muhafız Takımı Kuruluyor...
Sakarya Meydan Savaşı...
"Seiahattin Adil Paşa'yı İdam Edin"... Bizi de Cepheye Gönderin...
Büyük Taarruz... Cumhuriyet'in İlanı...
Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'i Adamlarına Boğdurtan
Topal Osman'ı Tepeleme Görevi Muhafız Taburuna Verilmişti...
Topal Osman Kimdir?.. Ankara Niçin Başkent Oldu?..
Kurtuluş Savaşı'nın En Namlı Kumandanı Halit Paşa
Meclis'te Vuruluyor... Serbest Fırka...
Yirmi Asırlık Türk Toprağı Esir Kalamaz...
Ata ve Mussolini... Saraya Dönüş...

1912 yılının 27 Temmuz'unda Harbiye'yi bitiren İsmail Hakkı Tekçe
piyade subayı olarak ordu saflarına katılmıştır.
Erzincan'da 10. Kolordu'da görevliyken Balkan Savaşı çıkmış ve
gönüllü olarak savaş cephesine naklini yaptırmıştır.
Atatürk'ü ilk defa Gelibolu'da
Genelkurmay Birinci Şube Müdürü olarak tanımıştır.
1942'de general olmuş ve 1951'de emekliye sevk edilmiştir.

ISBN 975-343-295-X

Muhafızı Atatürk'ü Anlatıyor

Emekli General İsmail Hakkı Tekçe'nin Anıları

Yayına Hazırlayan: Hasan Pulur

Bu kitabın yayın hakları
Analiz Basım Yayın Tasarım Uygulama Ltd. Şti.nindir.

Birinci Basım: Mayıs 2000
Kapak Fotoğrafı: Kur. Bnb. Şükrü Ali Bey, Yaver Salih "Bozok",
Mustafa Kemal "Atatürk",
Muhafız Kıt'ası Komutanı Yüzbaşı İsmail Hakkı "Tekçe".
İllüstrasyon: Mehmet Özalp.
Teknik Hazırlık: Analiz Basım Yayın
Baskı: Sistem Ofset

ISBN: 975-343-295-X

KAYNAK YAYINLARI: 306

KAYNAK YAYINLARI

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM UYGULAMA LTD. ŞTİ.
İstiklal Cad. 184/4 80070 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 21 56 - 252 21 99 Faks: (0212) 249 28 92

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 7

İSMAİL HAKKI TEKÇE'NİN
KISA HAYAT HİKÂYESİ; "MASAL SEVMEM" 9

18 NİSAN 1920'DEN, ÖLÜM ANINA KADAR...
KUTSAL GÖREV, GECELİ GÜNDÜZLÜ
TAM 18 YIL SÜRDÜ 11
Ankara'ya Gidiş 13
Meclis Hazırlanıyor 14
Atatürk'ün Bir Tek Muhafız Eri Bile Yoktu 14
Bir Toz Duman 15
Çerkez Ethem ve Maiyeti 16
9 Manga, 81 Er, 3 Çavuş Muhafız Takımı Kuruluyor... 18
Takım Bölük Oldu 19
Bölük Tabur Oldu 20
Adil Paşa'yı İdam Edin 21
Sakarya Meydan Savaşı 22
Savaşı Kaybedersek 23
"Selahattin Adil Paşa'yı İdam Edin" 24
Bizi de Cepheye Gönderin 26
Büyük Taarruz 27

Sana Söylüyorum Refet! 31
Cumhuriyet'in İlanı 31
Atatürk'ün Nikâhı 33
Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'i
Adamlarına Boğdurtan Topal Osman'ı
Tepeleme Görevi Muhafız Taburuna Verilmişti 33
Topal Osman Kimdir? 35
Katil Topal Osman 35
Topal Osman'ın Sonu 37
İstanbul'da Kabalağıma Göre
Bir Vizyer Yaptırdığımı Söyleyince
Atatürk Birden Meraklandı: Git, Giy, Gel 39
Muhafız Alayı Refakatinde Atatürk İstanbul'da 45
Ankara Niçin Başkent Oldu? 47
Kurtuluş Savaşı'nın En Namlı Kumandanı
Halit Paşa Meclis'te Vuruluyor 49
Serbest Fırka 52
Yirmi Asırlık Türk Toprağı Esir Kalamaz 53
Ata ve Mussolini 55

VE 18 NİSAN 1920'DEN ÖLÜM ANINA KADAR
DEVAM EDEN KUTSAL GÖREV SONA ERİYOR 58
Saraya Dönüş 60

SUNUŞ

Bu kitap, ömrünün 18 yılını "refakat zabiti" olarak Atatürk'ün yanında geçiren İsmail Hakkı Tekçe'nin Kurtuluş Savaşı ve Atatürk'le ilgili anılarını içermektedir.

Değerli gazeteci-yazar Hasan Pulur tarafından hazırlanan bu yazı dizisi, 10-12 Kasım 1968 tarihleri arasında *Milliyet* gazetesinde yayımlanmıştır.

Bu önemli eseri okurların ilgisine sunuyoruz.

KAYNAK YAYINLARI

İSMAİL HAKKI TEKÇE'NİN KISA HAYAT HİKÂYESİ "MASAL SEVMEM"*

Bugün 76 yaşında bulunan emekli Tümgeneral İsmail Hakkı Tekçe, ömrünün 18 yılını Atatürk'ün yanında geçirmiştir. 23 Nisan 1920'de, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından beş gün önce refakat zabiti olarak Atatürk'ün emrine giren Üsteğmen İsmail Hakkı Bey, bugünkü Muhafız Alayı'nın çekirdeğini muhafız takımı olarak kurmuş ve Atatürk son nefesini verinceye kadar yanında kalmıştır.

İsmail Hakkı Tekçe, 1892 yılının 18 Haziran Perşembe günü, Üsküdar, Bakkal Sokak 12 numaralı evde sabah namazından önce doğmuştur. Babası 58 yaşında ölmüştür. 103 yaşında olan annesi hâlâ hayattadır. Mahalle mektebini bitirdikten sonra Paşakapısı ve Toptaşı Rüştiyelerinde okumuş ve 1326 (1910) yılında Kuleli'ye girmiştir. 1328 (1912) yılının 27 Temmuz'unda Harbiye'yi bitiren İsmail Hakkı Tekçe piyade subayı olarak ordu saflarına katılmıştır. Erzincan'da 10. Kolordu'da görevliyken Balkan Savaşı çıkmış ve gönüllü olarak savaş cephesine naklini yaptırmıştır. Atatürk'ü ilk defa Balkan Savaşı sonunda Gelibolu'da Genelkurmay Birinci Şube Mü-

* Hasan Pulur tarafından hazırlanan bu yazı dizisi 10-12 Kasım 1968 tarihleri arasında *Milliyet* gazetesinde yayımlanmıştır. Kitapta belirtilen tarihler ilk yayımlandığı tarih (1968) itibariyledir.

dürü olarak tanımıştır. Atatürk'ün ölümünden sonra da Muhafız Alay Kumandanı olarak kalan İsmail Hakkı Tekçe 1942'de general olmuş ve 1951'de emekliye sevk edilmiştir.

Şimdi yılın altı ayını, 15 Mayıs'tan, 15 Kasım'a kadar Kandilli'de, 15 Kasım'dan 15 Mayıs'a kadar da Şişli'de "Atamın" adını taşıyan apartmanında geçiren İsmail Hakkı Tekçe'nin saat gibi bir günlük hayatı vardır. Her sabah erken kalkar, yürüyüşe çıkar, yolda rastladıklarını "Günaydın" diye selamlar, "Selamünaleyküm" diye karşılık vereni bir daha selamlamaz. "Allahaısmarladık" yerine "esinlikle kalın" der, her gün saat 10.30'da Osman sütlü kahvesini getirir, her ayın dokuzunda muhafız arkadaşları, her ayın 27'sinde de sınıf arkadaşları ile toplanır. Kendi deyimiyle "Bu toplantılarda bir kadeh rakıyı ve bir puro sigarasını hak eder." Hafızası insanı şaşırtacak kadar kuvvetlidir. Mesela, "Paşam sigara içmez misiniz?" diye sorarsanız hiç tededdütsüz cevap verir: "20 Ocak 1912 Pazartesi günü bıraktım!"

Futbol maçlarını hiç kaçırmaz. Koyu Beşiktaşlı'dır. 1923 yılında Muhafızgücü'nü kurmuş ve Muhafızgücü 1927'de Türkiye şampiyonu olmuştur. Bugünkü Genelkurmay Başkanı Tural, Muhafızgücü'nün ilk sağiçlerindendir. İsmail Hakkı Tekçe, futbol meraklısı olmasına rağmen, futbol oynamamıştır. Gençliğinde tenis oynamış, ata binmiş ve kayak yapmıştır.

İsmail Hakkı Tekçe'nin anılarında sadece gördüğü, duyduğu ve doğruluğuna yüzde yüzün üzerinde inandığı olayları bulacaksınız. Kendisi bize ilk tanışmamızda "Benden masal beklemeyin!" demişti. "Çünkü ben ne masal dinlemesini severim, ne de masal anlatmasını..."

Hasan Pulur, 1968

18 NİSAN 1920'DEN, ÖLÜM ANINA KADAR... KUTSAL GÖREV, GECELİ GÜNDÜZLÜ TAM 18 YIL SÜRDÜ

Ardahan'da 8. Alay'ın İkinci Bölük Kumandanıydım. Tümen Kumandanı Halit Bey Bir Gün Beni Çağırdı Ve: "Mustafa Kemal Paşa'nın Yanına Refakat Subayı Olarak Gidiyorsun. Bölüğü Teslim Et!" Dedi...

Atatürk büyük nutkuna şöyle başlar:

"1919 yılı Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım. Genel durum ve görünüş:

"Osmanlı devletinin içinde bulunduğu topluluk, genel savaşta yenilmiş, Osmanlı ordusu her yanda zedelenmiş, koşulları ağır bir 'ateşkes antlaşması' imzalanmış. Büyük savaşın uzun yılları boyunca, ulus yorgun ve yoksul durumda. Ulusu ve yurdu genel savaşa sürükleyenler, kendi başlarının kaygısına düşerek, yurttan kaçmışlar. Padişah ve Halife Vahdettin, soysuzlaşmış, kendini ve yalnız tahtını koruyabileceğini umduğu alçakça yollar araştırmakta. Damat Ferit Paşa'nın başkanlığındaki hükümet, güçsüz, onursuz, korkak, yalnız padişahın isteklerine uymuş ve onunla birlikte kendilerini koruyabilecek herhangi bir duruma boğun eğmiş.

"Ordunun elinden silahları ve cephanesi alınmış ve alınmakta..."

Ve 338 gün sonra, 22 Nisan 1920 günü Atatürk bütün memlekete şu bildirisini gönderir:

"Tanrının yardımı ile Nisan'ın 23'üncü Cuma günü Büyük Millet Meclisi açılarak çalışmaya başlayacağından o günden sonra bütün sivil ve askeri makamların ve bütün ulusun buyruk alacağı en yüce yer, adı geçen Meclis olacaktır. Bilgilerinize sunulur.

Temsilciler Kurulu adına Mustafa Kemal"

Bu bildiri, bu telgraf Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş belgesidir. İşte bu telgrafın çekilişinden dört gün önce, 18 Nisan 1920'de, Üsteğmen İsmail Hakkı Bey Ankara'ya varır, Atatürk'ün emrine girer. Bu görev, Atatürk'le birlikte geçen gece ve gündüzler, O'nun son nefesini vereceği 10 Kasım 1938'e kadar 18 yıl aralıksız devam eder.

...ve emekli Tümgeneral İsmail Tekçe'nin, bugün yer yer gözleri yaşararak, parça parça anlattığı 18 yıl şöyle başlar:

"Ardahan'da 8. Alay'ın ikinci bölük kumandanıydım. Tümen Kumandanı Halit Bey bir gün beni çağırdı ve Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı bir yazıyı bana gösterdi. Bu yazıda, benim bazı vasıflarımdan bahsediyordu. Yazıyı okuyup bitirdikten sonra bana 'Mustafa Kemal Paşa'nın yanına refakat subayı olarak gidiyorsun' dedi. 'Bölüğü teslim et! 'Baş üstüne' dedim ve alayla ilişiğimi keserek yola çıktım.

"Mevsim kış, her taraf kar içinde. Yanımda bir jandarma eri, Erzurum'u geçtik. Kar telgraf direği boyu. At üzerinde Kon Bolok, Zigana Dağları'nı aşarak donma tehlikesi atlatıp, kurtlara rastlayarak Trabzon'a vardık. Trabzon'dan bir İtalyan gemisine binerek İstanbul'a geldim. İstanbul'dan gizli teşkilatla temasa geçip Ankara'ya gideceğim. Mustafa Kemal Paşa, ordudan ayrılmış, bir sivil olmuş. Ben de kendime bir sivil elbise yaptırdım. Elbisemi terziden almak için köprüden geçerken limana bir İngiliz dretnotunun girdiğini gördüm. Tarih 16 Mart. Yanımda o günkü Harbiye Nazırı Fevzi Paşa'nın (Çakmak) yaveri olan sınıf arkadaşım vardı. 'Ne oluyor?' dedim. 'Bilmiyorum!' diye cevap verdi. 'Ben de senin kadar biliyorum. Vaziyeti görüyorsun.' İstanbul işgal ediliyordu. Limana giren, İngilizlerin Ayranduk (Ironduke) dretnotuydu. Ortalıkta kimseler yoktu. Eminönü'de bir Hindistan alayı vardı. Bir Fransız taburu trampet çalarak Galata'ya doğru gidiyordu. Bu manzaraya baktım, baktım da içimden 'Hey yarabbim!' dedim. 'Yakın bir zamanda bu beldeden, bu köprü üzerinden kumandamdaki bir kıtanın geçmesini bana nasip et!"

Ankara'ya Gidiş

"Üsküdar'dan bir at arabasıyla yola çıktık. Çamlıca civarında Kuşçalı diye bir yerde Yenibahçeli Şükrü ve arkadaşları bizi karşıladılar. Konaktan konağa, şehirden şehire 17 Nisan 1920 günü Ankara'ya vardık. Hemen Mustafa Kemal Paşa'yı nerede bulacağımı sordum. Vilayette olduğunu söylediler. Vilayetin kapısında karşılaştık. Çıkıyordu. Hemen yanına yaklaştım ve kendisini selamla-

yarak Halit Bey'in mektubunu verdim. Başında kalpak, sırtında yakası kürklü gri bir palto vardı. Yazıyı okudu ve yanında bulunan Salih Bozok'a dönerek 'İsmail Hakkı Bey bizim yanımızda kalacak' dedi. 'Ziraat mektebinin üst katında kendisine bir oda verin!'"

Meclis Hazırlanıyor

"İlk vazifem Büyük Millet Meclisi'nin açılacağı salonun hazırlanması oldu. Salonun düzenlenmesinde Mustafa Kemal Paşa da bizimle birlikte çalışıyordu. Öğretmen Okulu'ndan aldığımız iskemleleri, koltukları yerleştiriyorduk. Her zaman başımızdaydı. Sandalyeleri bile o hizaya sokturuyordu. 23 Nisan günü Meclis açıldı. İlk Meclis az, fakat inanmış bir topluluğun katıldığı basit bir törenle açıldı ve Mustafa Kemal Paşa Meclis Başkanı seçildi."

Atatürk'ün Bir Tek Muhafız Eri Bile Yoktu

Çerkez Ethem Atatürk'le Görüştüğü Sırada, Adamları Onu Korumak Üzere Vaziyet Almışlardı. Bu İtimatsızlık İsmail Hakkı Tekçe'yi Üzdü. Nuri Conker'i Kenara Çekerek Bir Muhafız Takımı Kurmak Fikrini Açıkladı...

Atatürk, Ankara'ya gelince, Ziraat Mektebi'ni kendisine karargâh olarak seçmişti. Büyük Millet Meclisi açıldığı zaman da oradaydı. Orada yatmış, orada kalkmış ve orada çalış-

mıştır. İsmail Hakkı Tekçe, Ziraat Mektebi'nde geçen günleri ve kimlerin orada bulunduğunu şöyle anlatır:

> "Ziraat Mektebi'nde Mustafa Kemal Paşa'dan başka Genelkurmay Başkanı İsmet Bey (İnönü), yardımcısı Salih Omurtak, Adnan Bey (Adıvar), Halide Edip Hanım, Salih Bozok, Muzaffer Kılıç, Kalemi Mahsus Müdürü Hayati, Kalemi Mahsus'tan Ruhi ve Memduh Beylerle bazı subaylar ve ben kalırdık. Ziraat Mektebi'nde hayat çok sakin ve Mustafa Kemal Paşa için de çok yüklü geçerdi. Sabahtan akşama kadar Meclis'te çalışırdı. Herkes odasına çekildikten sonra o telgraf makinesi başında memleketin her tarafındaki valilerle, kaymakamlarla, askeri kumandanlarla görüşür, gereken emirleri verirdi. Daha sonra Ziraat Mektebi'nden ayrılıp istasyondaki binaya geçtiler. Bizi de yanlarına aldılar. Burada da birkaç subay vardık, ama muhafız bir erimiz bile yoktu."

Bir Toz Duman

Vatan yer yer düşman tarafından işgal edilmiş. İstanbul'da vatanı düşmana satan hainler ve bu hainlerin kışkırttığı isyancılar. Anadolu isyan içinde. Bolu isyanı, Konya isyanı, Yozgat isyanı ve Anzavur ordusu... Ankara'nın ortasında bir avuç insan, Büyük Millet Meclisi açılmış, isyancıların tüfek sesleri milletvekillerini ürkütüyor. Kendisini koruyacak bir muhafız eri bile olmayan Atatürk iç ve dış düşmanlara karşı vatanı koruma çarelerini arıyor. İşte o kara ve acı günlerden tatlı bir anı:

"Meclis açıldıktan birkaç gün sonra Atatürk acele beni yanına çağırdı. Etlik bağları yönünde bir toz bulutu havaya kalkmıştı. O günlerde isyancılar Kızılcahamam yakınlarına kadar gelmişlerdi. Paşa 'Çabuk!' dedi. 'Atla benim arabama şu toz bulutuna doğru git! Eğer gelenler isyancılarsa geriye doğru iki el ateş et!' Atladım otomobile ve toza doğru sürdüm. Akköprü'yü geçer geçmez bir de ne göreyim! Gelenler isyancı filan değil. Tozu dumana katanlar bir sığır sürüsü değil mi? Hemen geriye döndüm ve Paşa'ya durumu arz ettim. Güldü. 'Hay Allah müstahakını versin!' dedi. Meğer bu toz yüzünden milletvekilleri heyecana kapılmışlar."

Çerkez Ethem ve Maiyeti

"Çerkez Ethem Olayı" Kurtuluş Savaşımızın önemli bir bölümüdür. İzmir'in işgalinden sonra teşkil ettiği müfrezeyle vurucu bir kuvvete sahip olan Çerkez Ethem milli mücadeye katılmış, iç isyanların en tehlikelisi olan Yozgat isyanını bastırmış ve ondan sonra Eskişehir'e gönderilmişti. Cesur, fakat cahil bir kişi olan Çerkez Ethem'in aklı bir türlü düzenli ordu teşkilâtına yatmıyordu. Garp cephesi kumandanı İsmet İnönü'nün emrine girmeyi kabul etmiyordu. O ve onun gibi düşünenlere göre zaferi ordu değil ancak çeteler kazanabilirdi. Oysa Atatürk, savaşı iyi donatılmış ve eğitim görmüş disiplinli bir ordunun kazanacağını biliyor ve çalışmalarını bu yolda yürütüyordu. Garip bir tesadüf, bugünkü muhafız alayının kuruluşu, Çerkez Ethem'in Ankara'ya gelip Mustafa Kemal'e şikâyetlerini bildirmek istemesiyle başlar.

Muhafız Alayı'nın kurucusu İsmail Hakkı Tekçe o günü şöyle anlatır:

"17 Temmuz 1920 günü Çerkez Ethem muhafızlarıyla Eskişehir'den Ankara'ya geldi. Yirmi kişi kadar vardılar. Geliş maksadını az çok biliyorduk. Ethem, Kütahya ve Afyon çevresinde kendine bağlı bir idare kurmak istiyordu. İstediği kadar asker alabilsin, istediği defterdardan istediği miktar da para çekebilsin; ve buna benzer şeyler. Halbuki artık Büyük Millet Meclisi hükümeti kurulmuş. Garp cephesi teşkilatlanıyor. Her şey bir düzene girmek yolunda. Garp cephesi kumandanlığı kendisinden bir kadro ister, o vermez. İşte Çerkez Ethem isteklerini ve şikâyetlerini anlatmak için Ankara'ya gelmişti. Atatürk istasyon binasındaydı. Biraz rahatsız olduğu için odasında istirahat ediyordu. Ethem, Atatürk'ün yanına çıktı ve maiyeti merdivene sıralandı. Hepsinin ellerinde tüfekleri, çift çapraz fişeklikleri, bellerinde tabanca ve bombaları, boyunlarında dürbünleri... Hepsi müsellah. Biz ise, ben, Salih Bozok, Muzaffer Kılıç, Recep Zühtü, dört beş kişiyiz. Hepimizin birer tabancası var. Ankara Vali ve kumandanı Nuri Conker de orada. Binada bizden başka silahlı kimse yok. Bizim silahlarımız da dediğim gibi birer tabanca.

"Yarım saat sonra odanın kapısı açıldı ve Çerkez Ethem dışarı çıktı. Maiyeti efendilerinin dışarı çıktığını görünce dış kapıya hücum ettiler ve tertip alıp kendisini beklediler. Onlar çıktıktan sonra Atatürk bizi çağırdı. Huyu böyleydi. Her önemli görüşmeden sonra yakınlarına, güven duyduklarına bilgi verirdi. Ben Çerkez Ethem ile

adamlarının bu davranışından alınmıştım. Atatürk diğer arkadaşlara görüşmeyi anlatırken ben Nuri Conker'i bir tarafa çektim. 'Efendim aramızda bir itimatsızlık var!' dedim. Conker sordu: 'Nedir bu itimatsızlık?' 'Siz içeride Çerkez Ethem'le konuşurken maiyeti merdivenlerde tertibat almıştı. Bizim ise nöbet bekletecek bir erimiz bile yok. Ben bunu doğru bulmuyorum. Müsaade ederseniz bir takım yapacağım, bir muhafız takımı kuracağım.'"

9 Manga, 81 Er, 3 Çavuş Muhafız Takımı Kuruluyor...

Atatürk, Muhafız Takımını Kurmak İçin İzin İsteyen İsmail Hakkı Tekçe'ye, "Ben Senin İşine Karışmam" Demişti.
Takım, Önce Bölük, Bir Süre Sonra da Tabur Oldu. Atatürk Her Gün Mevcudu Soruyor, Asker Sayısı Arttıkça Seviniyordu. Niyeti, Son Günlerde Küstahça Bir Tavır Takınan, İleri Geri Konuşan Çerkez Ethem'e Karşı Kuvvetli Olmaktı.

"Ben bunları söylerken meğer Atatürk bizi dinlermiş, 'Nedir o İsmail Hakkı?' dedi. Ben de kendisine biraz önce Nuri Conker'e söylediklerimi tekrarladım ve bir muhafız takımı kurmak için müsaadesini istedim. Bir an durdu ve sonra, 'Ben senin işine karışmam' dedi.

Bu söz benim için Büyük Millet Meclisi'nden çıkmış kanun demekti. Ertesi gün 18 Temmuz 1920'de takımı kurdum. Dokuz mangalık bir kadro yaptım. Hemen milli

Müdafaa'ya gittim. Milli Müdafaa Vekili Feyzi Paşa'ya evrakı havale ettirdim. Bir taraftan Harbiye Dairesi'nden silah alıyorum, bir taraftan levazımdan elbise, pabuç temin ediyorum, bir taraftan da sevkiyattan asker seçiyorum. O akşam muhafız takımı tamamdı. Bugünkü Muhafız Alayının çekirdeği kurulmuştu. Dokuz manga, 81 er, 3 de çavuş.

Takım Bölük Oldu

"Birkaç gün sonra Eskişehir'e gidilecekti. Atatürk'ün kaldığı vagonda tertibat aldım. Vagonun ön ve arka kapılarına çifte nöbetçiler koydum. İzinsiz kimseyi içeri sokmuyorlardı. Atatürk nöbetçilerin disiplininden ve hareketlerinden çok memnun kalmıştı. Dönüşte bana "Çocuk!" dedi, "Sen bunu bölük yap!" Bu emir de benim için kanun niteliğindeydi. Birkaç gün sonra takımı bölük haline soktum. Her takımın başına birer subay getirdim. Bir tane de bölük kumandanı vekili. Bölük kumandanı benim. Yardımcım da Allah rahmet eylesin İkinci İnönü Savaşı'nda şehit düşen Balıkkesirli Mustafa. Her gün talime çıkıp bölüğü savaşa ve muhafaza görevine hazırlıyoruz. Bir gün Kâzım Karabekir Paşa'dan şifre geldi. Kars'ı geri almıştık. Bütün Ankara bayram ediyordu. Eski koşu yerinde bir eğlence düzenlendi. Bu eğlence, şenlik bittikten sonra Atatürk beni yanına çağırdı: 'İsmail Hakkı! Sen bölüğünü topla buraya gel. Dahiliye Vekaleti emrindeki jandarma taburu da gelsin, size vazife vereceğim.' Hemen Jandarma Tabur Kumandanı Yüzbaşı Kemal'e haber verdim ve birliklerimizi alıp geldik. Atatürk

bize Ankara'ya taarruz vazifesini verdi. İstasyondan Ankara'ya giden bir şose vardı. Şimdiki Gençlik Parkı gölünün bulunduğu yeri jandarma taburuna verdiler. Biz de yolun solundan Ankara'ya taarruz edeceğiz. O yolun doğusunda, ben yolun batısında Ankara'ya taarruz ediyoruz. Bir ara baktım, benim askerlerim dizboyu çamurun içinde yürüyemiyor. Koştum askerin yanına, indim attan. At bile çamura saplanıyor. 'Bana bakın!' diye bağırdım. 'Daha düşman yok karşımızda. Top ateşi yok, makineli tüfek ateşi yok. Eğer bu bataklık bizi yolumuzdan alıkoyacaksa yazıklar olsun bize. Hangi kuvvetle Yunan ordusunu dışarı atacağız. Marş marş! İleri!'

"Türk askeri bu! Çapul çupul, çapul çupul Akköprü'nün altından Meclis bahçesinin önüne geldik. Orada vazifemiz tamamlanmış oluyordu. Atatürk otomobiliyle geldi, bizi tebrik ettikten sonra 'İsmail Hakkı, senin askerlerini çok beğendim' dedi. 'Sen bunu tabur yap!'

Bölük Tabur Oldu

"Bir zaman sonra bizim ilk takım, şimdi de tabur olmuştu. Erlerimi hiçbir kıtanın malı olmayan erler arasından seçerdim. Onlarla konuşur öyle alırdım. Bir gün birisi 'İlle beni de al kumandanım!' diye tutturdu. Hocaymış. 'Seni alırım ama' dedim 'Bir sual soracağım. Eğer onu bilirsen alırım.' Ve sordum: 'Şurada bir su akıyor. Bir tarafı kara toprak, bir tarafı kırmızı toprak. Hangisinde teyemmüm edersin?' 'Kara toprakta!' der demez, 'Yandın' dedim, 'Hiç su olan yerde teyemmüm yapılır mı?'

"Öğle yemeklerini hep Atatürk'le birlikte yerdik. Her gün bana sorardı: 'Mevcudun ne kadar?' '150'; 'Mevcudun ne kadar?' '500!'

"Mevcut arttıkça Atatürk sevinir, azaldıkça da sebebini sorardı. Ben de kendisine mevcudun niçin azaldığını anlatırdım. O sıralarda Çerkez Ethem isyankâr bir vaziyet takınmıştı. Kulaktan kulağa tehditler yayıyor ve 'Ankara'ya geleceğim. Meclisin önünde mebusları ayaklarından asacağım' diye haberler gönderiyordu.

"Yine bir öğle yemeğinde Atatürk sordu: 'Mevcudun ne kadar?' '750 oldu paşam' der demez Atatürk, şöyle bir yerinden doğruldu. 'Şimdi gelsin bakalım edepsiz!' dedi, 'Şimdi gelsin de Ankara'yı görsün terbiyesiz!' Kastettiği Çerkez Ethem'di. O gün Muhafız Taburu'nun kadrosu dört piyade, bir makineli tüfek bölüğüydü. Merhum 4. Tümen Kumandanı Nazım Bey'in de bir alayı Ankara'ya geldiğinden, artık kuvvetliydik."

Adil Paşa'yı İdam Edin

Bizi Cepheye Götürecek Trenin Lokomotifi Kömürsüzlükten Çalışmıyordu. İstasyondaki Söğüt Ağaçlarını Kestirdim Ve Taburu Bir Gece İçinde Cepheye Naklettim. Atatürk'ün Emrine Göre, Mecbur Kalırsak Mihalıççık Ormanlarında Gerilla Yapacaktık...

Birinci ve İkinci İnönü Savaşları ile Sakarya Meydan Savaşı, Kurtuluş mücadelesinin üç büyük savaşı. Üstün Yunan kuvvetlerine karşı bütün varlığını, bağımsızlık uğruna ortaya döken Türk milletinin dirilişi. Birinci İnönü Savaşı kazanılmış, sıra İkinci İnönü'ye gelmiş. Garp cephesinin düzenli orduları düşman karşısında cephe tutmuş ve millet neyi var, nesi yoksa ortaya dökmüş. Böyle bir savaşta Muhafız Taburu Ankara'da kalamaz. Mustafa Kemal, Muhafız Taburu Kumandanı İsmail Hakkı Tekçe'yi çağırır.

"Derhal taburunu topla, Garp Cephesi emrine gireceksin, hareket et! dedi. Bizi cepheye götürecek trenin lokomotifi kömürsüzlükten çalışamıyor, istim tutamıyor. Ankara istasyonundaki söğüt ağaçlarını kestirdim ve lokomotifin kazanında yaktırarak taburu bir gece içinde cepheye naklettim. Eskişehir'e geldik ve derhal cepheye giderek savaşa tutuştuk. Savaşı kazandık. Bu, Garp Cephesi Kumandanlığı'nın zaferiydi. Düşman Kazancı Bayırı'ndan Bursa yönüne doğru ricat etti. Bundan sonra Ankara'ya döndük. Muhafız Taburu ilk defa savaşa girmiş ve savaşı kazanan birliklerden biri olmuştu.

Sakarya Meydan Savaşı

"Sakarya Meydan Savaşı'na hazırlanıyorduk. Atatürk yine cepheye intikal etmemizi emretti. Garp Cephesi Kumandanlığı emrine girdik. Atatürk cephedeydi. Durumu inceliyordu. Bir gün savaşın geçeceği yerlerde inceleme yaparken attan iniyor ve binerken ayağı kayıp düşüyor. Köprücük kemiği kırılmış. Ankara'ya dönerken benim de

taburla birlikte Ankara'ya dönmem emrini verdi. O günlerde Ankara'da durum çok ciddiydi. Meclisteki milletvekillerinden bir kısmı ümitsizliğe kapılmış ve hükümetin Kayseri'ye nakledilmesi bile düşünülüyor. Herhangi bir karışıklığa karşı bizim tabur Ankara'da emniyet görevini yerine getirecekti. Ankara'ya döner dönmez köşke çıktım. Biraz sonra Atatürk'ü muayene eden doktorlardan Operatör Orhan Bey ile iki arkadaşı indi. Kendilerine durumu sordum. "Kırık var" dediler. "En az bir hafta on gün hiç kıpırdamadan yatakta yatması gerekir." Yunan ordusunun yavaş yavaş bizim mevzilere doğru ilerlediği bir sırada Başkumandan'ın bu hali bizi çok üzdü. Vakit öğle üzeri. Biraz sonra yemeğe oturduk. Ben, Salih Bozok, Muzaffer Kılıç ve Hayati Bey yemek yerken yukarıdan bir ses yükseldi: 'Yahu bana da bir şeyler hazırlayın, ben de geliyorum!'

"Şaşırdık kaldık. Doktorlar kıpırdamamasını söylemişlerdi. Atatürk ise bizimle yemek yemeğe geliyordu.

"Biraz sonra sofraya geldi. Bakışlarımızdan ne demek istediğimizi anlamıştı. 'Doktorlar çok şey biliyorlar ama bilmedikleri bir şey var!' dedi:

Savaşı Kaybedersek

"'Ben burada yatacağım, Yunan ordusu gelecek, Türk ordusuna çatacak ve Türk Ordusunun Başkumandanı bu savaşta yatağında olacak... Savaşı buradan öğrenecek! Olmaz böyle şey. Yapamam bunu!'

"Yemekten sonra bana döndü: 'Sana Kalemi Mahsus'tan bir şifre versinler. Taburu topla ve derhal Sincanköy'e git. Treni bırakma, orada kalsın. Ben Polatlı'ya gidiyorum. Oradan sana emir veririm. Prens Andrea Kolordusu Haymana istikametine geliyor. Seni ya müdafaa hattımızın sol kanadına alacağım, ya da Kazım Köprülü'nün (Özalp) emrine girip Mihalıççık ormanlarında gerilla yapacaksın.'

"Atatürk'ün verdiği emrin ikinci kısmına çok üzüldüm. Eğer gerilla yapmak emrini alırsam, düşman muvaffak olmuş demekti. Sincanköy'de emir bekliyordum. Emir beklerken de kendi kendimi yiyorum. Ya gerilla emri gelirse diye... Nihayet istasyondan şifre geldi: 'Derhal Polatlı'ya sol cenaha katıl!' Demek düşman muvaffak olamamıştı.

"Selahattin Adil Paşa'yı İdam Edin"

"Derhal cepheye girip vazife aldık. Tümen Kumandanı Maraş'tan gelmiş Kenan Bey, Grup Kumandanı da Selahattin Adil Paşa. Bizi Grup Kumandanlığı emrine ihtiyat olarak sevk ettiler. Karşımızda Mangal Dağı, cephenin mihrak noktası. Bir akşam Mangal Dağı'nın üzerine siyah bulutlar, bir fırtına, bir yağmur, göz gözü görmüyor. Bu sırada Grup Kumandanlığı'ndan emir aldım. Taburumla Mangal Dağı'na çıkmam emredildi. Hemen taburun kumandasını Birinci Bölük Kumandanı'na devredip,

"Tümen Kumandanı'ndan emir almaya gittim. Tümen Kumandanı Kenan Bey biraz telaşlı ve heyecanlı. Hava da berbat. Benim bölükleri yerleştirmeye kalkıştı. Kendisine, 'Müsade buyurun, siz bana işgal edeceğimiz yeri gösterin, kuvvetlerimi ben taksim edeyim' dedim. Dağın tepesine çıktık. Hemen savunma tertibatı aldık. Kazma ve kürekle birer çömelme çukuru açtık. Savunmaya hazırız. Derken gece yarısı Tugay Kumandanı Necip Kadir Bey geldi: 'İsmail Hakkı, hemen çekileceksin!' Şaşırmıştım. Çekilmek için bir sebep yoktu. Neden çekilelim? Daha düşman yok karşımızda. Ben çömelme çukurlarını kazdırdım. Makineli tüfekleri yerleştirdim, yarın için güzel bir savaşa hazırlandık, niçin çekiliyoruz?

"Emir kesindi, çekilecektik. O gece ağlayarak Mangal Dağı'nı terk ettik. Dağı bırakıp, derenin içine indik. Yaprakbayır köyünde savunma düzeni aldık. Sabah bizim Mangal Dağı'ndan çekildiğimizi gören Atatürk, Beylikköprü mıntıkasından beş tümeni bir gece içinde Mangal Dağı'na sevk etti ve bize çekilme emrini veren Selahattin Adil Paşa'nın idamını emretti. Ertesi sabah saat yedi buçuk-sekizde iki düşman uçağı Mangal Dağı'nın üzerinde uçtu ve birkaç top atışından sonra düşman piyadesi dağın tepesine çıktı. Selahattin Adil Paşa'yı idamdan Fevzi Çakmak ile İsmet Paşa kurtarmıştır. Atatürk'e rica ettiler; 'Bir kere tahkik edelim' dediler. Gelip kendisiyle konuştular; sonra ne oldu bilmiyorum, idamdan sarfınazar edildi."

Baktım ki Hepsinin Gözleri Pırıl Pırıl, Hemen Sert Bir Komut Verdim: "Asker Süngü Tak" Ve İlave Ettim: "Bu Süngülerimizi Düşmanı Akdeniz'e Dökünceye Kadar Çıkarmayacağız..."

Bir kitapta askerliğin tarifi şöyle yapılır:

"Askerlik, adam öldürme sanatıdır!" Ve bu sanatın uygulama alanı da "savaş meydanı"dır. 22 gün 22 gece süren Sakarya Savaşı sonunda düşman ordusu yıpranmış ve Türk ordusu ayakta kalmıştı. Başkumandan Mustafa Kemal'in yönettiği Türk ordusu karşısında gerileyen Yunanlılar, Afyon yönünde çekiliyordu. Düşman bu yönde mevzi alıp kış hazırlığına başlayacaktı. Türk birlikleri de savaş alanını tarıyorlardı. Bunlardan biri de Muhafız Taburu'nun çıkardığı keşif koluydu. Bu keşif kolu bir pınarın başında binlerce Mehmetçikten birini buldu. Şimdi bu Mehmetçiğin hikâyesinde Türk askerlerinin görev duygusunu bulacaksınız. İsmail Hakkı Tekçe bu kısa hikâyeyi üç defada tamamlayabildi. Her seferinde sözleri gırtlağında düğümleniyor ve hıçkırıklarını zor tutuyordu:

"Savaş bittikten sonra çıkardığım keşif kolunun arkasından ben de gidiyorum. Bir pınarın başında bir Mehmedin yattığını gördüm. Hemen yanına yaklaştık. Yaralıydı. 'Oğlum ne zamandan beri burada yatıyorsun?' diye sordum. O haliyle doğrulmak istedi: 'Muharebe başlayalı beri kumandanım. Bir hafta var ki buradayım.' 'Peki oğlum ne yedin, ne içtin?' Eliyle suyu gösterdi: 'Verdim pınara ağzımı! İşte böylece nefes alabiliyorum.'

"Çocuğu alıp tabur mıntıkasına getirdik. Doktor çağırdım. 'Oğlum sana ne verelim?' dedim. 'Bir haftadır yiyip içmemişsin, ne istersin?' 'Bir kaşık çorba kumandanım! Ama önce benim kıt'ama haber verin. Ben firar değilim, yaralıyım. Sakın beni düşmandan kaçtı sanmasınlar.'

"Gözlerim yaşardı. Ağlamamak için kendimi zor tuttum. İşte Mehmet budur. İşte Mehmetçik budur. Türkün kahramanlığının özü bu Mehmettedir."

İsmail Hakkı Tekçe o gün ağlamadı, ama bize bunları anlatırken ağlıyordu. O günden artakalan gözyaşları gözlerini doldurup taşıyordu. Bu millet böyle kurtulmuştu. Bu milleti böyle "Mehmetçikler" kurtarmıştı. Ve Atatürk bu Mehmetçiği tanıdığı için "Ne mutlu Türküm diyene" demişti. Eski askerler ölmezdi! Asıl ölmeyen, Mehmetçik ruhuydu.

Büyük Taarruz

Halide Edip, Kurtuluş Savaşı'nı anlatan kitabına *Türkün Ateşle İmtihanı* demiştir. Büyük Taarruz, bu imtihanın son sorusu ve Türk Ordusu ile milletinin aldığı en yüksek nottur. Sevr'de kâğıt üzerinde bölünen Türkiye, son Yunan neferi denize döküldüğü gün, "Garb'ın zalimine, Garb'ın emperyalizmine" bölünmezliğini ispatlamıştır. Muhafız Taburu bu savaşta Afyon cephesindedir. Büyük zafere gebe olan günleri İsmail Hakkı Tekçe'den dinlemeye devam ediyoruz:

"26 Ağustos'a kadar bütün birlikler, bütün Ordu hazırlık ve harekâtını gece yapmıştır. Öyle geceler ki, en tiryaki

olanlarımızın bile sigara içmediği geceler. Bir sigara ateşinin dahi görülmesinden ve düşmanın harekâtımızı haber almasından endişe ederdik. Ankara'dan hareket etmeden önce Şark cephesinden bizim tabura 100 kadar er, onbaşı, çavuş gelmişti. Bütün dertleri muharebeydi. 'Düşman orada, biz burada. Olur mu böyle şey! Bizi cepheye gönderin!' diye sızlanıp duruyorlardı. Bir gün hepsini topladım. 'Bana bakın!' dedim. "Kütahya'ya gireceğiz ve hepinize orada izin vereceğim, tamam mı?' 'Tamam Kumandanım!'

"Baktım hepsinin gözleri pırıl pırıl, hemen sert bir sesle bir komut verdim: 'Asker süngü tak! Bu süngülerimizi düşmanı Akdeniz'e dökünceye kadar tüfeklerimizden çıkarmayacağız!'

"Ertesi gün trene bindik ve Afyon mıntıkasına geldik. Bize verilen vazife şuydu: Akşehir istikametinde kuvvetli bir düşman taarruzu olursa orada sert bir savunma yapacaktık. Onun için genişçe bir mıntıkayı tahkim ettik. 26 Ağustos'ta taarruz başladı ve 27 Ağustos'ta Afyon'a girdik. Bizi oradan Atatürk'ün emriyle Bolvadin'de bulunan üçüncü grup kumandanı Şükrü Naili Paşa'nın emrine verdiler. Buradan Kütahya istikametine hareket ederken, Seyitgazi'de bir düşman tümeninin Porsuk Çayı'nı takiben Gediz'e doğru ilerlediğini haber aldım. Hemen gerekli tertibatı aldım ve bu tümenin yanına düştüm. Güzel bir muharebe yaptık. Muharebeye saat 12.00'de tutuştuk ve akşamın yedi buçuğunda düşmanın mühim bir kısmını imha ettik. Bu savaştan sonra Kütahya'ya girdik. Kütahya'ya girince de Kütahyalı erler etrafımda dolaş-

maya başladılar. Anladım ki bana verdiğim sözü hatırlatıyorlar. 'Sözüm söz!' dedim. 'Daha bir miktar işimiz var. Size Mudanya'da izin vereceğim!' Bu sırada düşman tamamen mağlup olmuş. Başkumandanları esir edilmişti. Ordumuz İzmir'e girmişti. Bu muharebeden sonra binbaşı oldum. Mudanya'ya geldik. Bize, esir edilen 11. düşman tümeninin muhafazasını verdiler.

"Mudanya Mütarekesi görüşmeleri başlamıştı, fakat bir türlü sonuçlanmıyordu. İsmet Paşa başkanlığındaki Türk heyeti ile düşman temsilcilerinin görüşmeleri uzayıp gidiyordu. Garp Cephesi Kurmay Başkanı Asım Gündüz Paşa'ya bir gün 'Müsaade eder misiniz efendim?' dedim 'Ben taburumla bugün müzakerelerin yapıldığı binanın önünde bir merasim geçidi yapayım.' Asım Paşa 'Yap!' dedi. Biz merasim hazırlıkları ile uğraşırken baktım İsmet Paşa mütareke görüşmelerinin yapıldığı binanın önüne diktiğim bizim nöbetçilerden biriyle konuşuyor. Hemen yaklaştım. Paşa, Mehmet'e soruyordu: 'Oğlum bak karşıda, denizde kocaman gemiler var. Bunların hepsi düşman gemisi, İngilizlerin, İtalyanların, Fransızların, Yunanlıların. Sen bu gemilerden hiç korkmaz mısın?' 'Ne korkacağım!' 'Ama onların gemilerinde büyük toplar var. Bu toplardan da mı korkmuyorsun?' 'Ne korkacağım! O toplar denizde geçer! Çıksınlar karaya görüşelim!' İsmet Paşa, güldü, Mehmet'i yanağından okşadı, sevdi.

"Biraz sonra bir merasim geçidine başladık. Askerler giyimli, kuşamlı, süngüler pırıl pırıl parlıyor. Bütün Mudanya ayağa kalktı ve tesadüf o gece sabaha karşı mütareke imzalandı."

Egemenlik Artık Türk Milletinindi

Yeni Yönetimin İlanında 101 Pare Top Atışı Görevi, Muhafız Taburu'na Verilmişti...

"Atatürk Bursa'ya gelince taburumla kendisini karşıladım. Bana 30 Ağustos'ta yaptığımız muharebeden dolayı iltifat etti. 'Çok memnun oldum!' dedi. 'İyi bir muharebe yapıp muvaffak olmuşsunuz.' Atatürk Bursa'da 'Yağcı Cemal Bey' namıyla maruf belediye başkanının evinde kaldı. Şimdiki stadyumun karşısındaki ahşap büyük bir konaktı. Gece Çekirge'de bir toplantı yapıldı. Fevzi Paşa, Kâzım Karabekir Paşa, Refet Paşa da gelmişlerdi. Ben de toplantının yapıldığı binada bulunuyordum. Yandaki odada oturuyor ve konuşmaları duyuyordum. Refet Paşa iki gün sonra İstanbul'a gidecekti. Benim taburu istedi. Atatürk 'Olmaz!' dedi. 'Taburu veremem. Muhafız Taburu'nun daha mühim vazifeleri var. Yalnız İsmail Hakkı'ya söyleyeyim sana bir bölük versin.' Ve 'Çağırın İsmail Hakkı'yı buraya!' diye bağırdı. Hemen koşup 'Buyrun Paşam!' dedim. Emretti: 'Refet Paşa'ya bir bölük hazırlayacaksın. İstanbul'a gidecek. Hazırladığın bölüğü ne zaman, hangi saatte, nerede görsün?' 'Yarın sabah saat 9'da, Kaleiçi'nde bölük emirlerine hazırdır!'

"Bölüğün İstanbul'a Jandarma bölüğü olarak girmesi lazım. Anlaşma öyle. Birkaç zabiti vazifelendirdim. Sabaha kadar bu işle meşgul olup 120 tane, kabalakların önüne konulmak üzere jandarma tuğu yaptırdılar. Bölük sabah Refet Paşa'nın görüşüne hazırdı."

Sana Söylüyorum Refet!

"O gece Refet Paşa, Yağcı Ali Bey'in evinde kalan Atatürk'ün yanına geldi. Ben de oradaydım. Atatürk 'Refet, yarın İstanbul'a gidiyorsun' dedi. Belli ki sözünün sonunu da getirecekti. Fakat Refet Paşa duvarlardaki tablolara bakıyordu. Duymadı galiba. Bunun üzerine Atatürk sesini yükseltti: 'Sana söylüyorum Refet! Yarın İstanbul'a gidiyorsun. Yarın orada senin karşına birisi gelecek, ben halife-i rüyi zeminin yaveriyim, diyecek. Birisi gelecek, ben sadrazam paşa hazretlerinin yaveriyim, diyecek. Ben sadrazam tanımıyorum. Ankara'da başvekil var, diyeceksin. Başka birisi gelip, ben hariciye nazırı bilmem kim beyin kalemi mahsus müdürüyüm, diyecek. Hariciye nazırı tanımıyorum. Ankara'da hariciye Vekili var, diyeceksin ve icap ederse sadrazam denen adamı kulağından tutup Babıâli'den aşağı indireceksin ve yerine geçip icra-i hükümet edeceksin, anlaşıldı mı?'

"Refet Paşa anlamıştı. 'Başüstüne!' diye cevap verdi."

Cumhuriyet'in İlanı

Artık yeni bir devlet doğuyordu. Türkiye Cumhuriyeti. Saltanat lağvedilmiş, Osmanoğullarının şan ve şerefle kurdukları devletin son padişahı 'Hain-i Vatan' Vahdettin bir İngiliz gemisine binerek İstanbul'dan kaçıp gitmiş ve egemenlik Türk milletine kalmıştı. Bu yönetim Cumhuriyet'ti. Cum-

huriyet'in ilanını bildiren 101 pare topu atmak şerefi de Muhafız Taburu'na aitti:

"Bursa'dan sonra Ankara'ya döndük. Kuvvetlerimin bir kısmı Çankaya'da, bir bölük Meclis'te, diğerleri de Anıtkabir'in bulunduğu yerin hemen önünde ordugâhtaydı. Süvariler de Sarıkışla'da bulunuyordu. Atatürk Cumhuriyet'in ilanına hazırlanıyordu. 28 Ekim 1923 gecesi Çankaya'da bir toplantı yapıldı ve Cumhuiyet'in ilanına karar verildi. Ertesi gün Meclis toplandı ve uzun müzakerelerden sonra Cumhuriyet ilan edildi. Ben de Meclis'teydim. Kararı alır almaz, hemen topların başına koştum. Sekizinci tümenden emrime iki batarya verilmişti. Topları Meclisin altındaki yola çıkardım. Namlular istasyona doğru çevrilmişti. 'Ateş!' emrini verdim. Toplar yeri göğü inletip yeni bir devletin, Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunu âleme duyuruyordu.

"Tekrar Meclis'e döndüm. Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılıyordu. Atatürk cumhurbaşkanı seçilir seçilmez hemen Çankaya köşküne telefon ettim ve eşi Latife Hanıma haberi ulaştırdım. Teşekkür bile etmediği gibi hiçbir sevinç belirtisi de göstermedi: 'Aaaaa ne yapayım İsmail Hakkı Bey! Reisicumhur olmuşsa ne olmuş! Ne yapayım yani!' dedi.

"Kendisine 'Efendim zevceniz şerefli bir vazife almış bulunuyor. Siz de refikasısınız, haberdar ettim' dedim ve telefonu kapadım."

Atatürk'ün Nikâhı

Kendi talihiyle, Türk milletinin tarihini parlatan Atatürk talihsiz bir evlilik geçirmişti. İzmir'e girdiği sırada tanıştığı Latife Hanım'la evlenmiş, fakat bir süre sonra geçinemediklerinden ayrılmıştı. Bu evlenme ve ayrılma hakkında çeşitli söylentiler vardır. Halen sağ olan ve İstanbul'da oturan Latife Hanım bu konuda hiç konuşmamakta, hatıralarını yazması veya anlatması için yapılan bütün teklifleri reddetmektedir. Ayrıldıktan sonra hiç evlenmeyen Latife Hanım'ın eski kocasının ulu hatırasına gösterdiği saygı her türlü takdirin üzerindedir. İsmail Hakkı Tekçe bu evlenme ve ayrılma için kısaca şunları söylüyor:

> "Latife Hanım Uşakizadelerden Muammer Bey'in kızıydı. Nikâhları İzmir'de babasının evinde kıyıldı. Ben de nikâhta vardım. Kendilerini ilk tebrik eden ben oldum. Latife Hanım kültürlü, birkaç yabancı dil bilen bir kadındı. Niçin ayrıldıklarını bilmiyorum. Bir hadise olmuş. Muzaffer Kılıç, Latife Hanım'ı alıp, İzmir'e babasının evine götürdü. Geçinememişlerdi. Ama sebebini bilemem. Karıkoca arasındaki hususiyete nüfuz edemem."

Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'i Adamlarına Boğdurtan Topal Osman'ı Tepeleme Görevi Muhafız Taburuna Verilmişti

Gece Yarısı Başlayan Çatışma Ertesi Gün Öğleye Doğru Bitti. Topal Osman'ın Kuvvetleri Berta-

raf Edilmiş, O Da Yaylım Ateşinde Vurulmuştu. Fakat Meclis Hâlâ Tatmin Olmuş Değildi. Bunun Üzerine Ceset Gömüldüğü Yerden Çıkarıldı, Meclisin Önünde Teşhir Edildi...

Lozan Konferansı yarıda kesilmiş; Rauf Orbay Başbakan; Meclis'teki muhalif milletvekilleri her fırsattan istifade ederek hükümeti yıpratmaya çalışıyorlar. Böyle bir hava içinde, birgün muhalif milletvekillerinden Erzurumlu Hüseyin Avni Bey Meclis kürsüsüne çıkıyor. Heyecanlı ve tahrik edici bir konuşma yaparak şöyle diyor: "Ey milletin Kâbe'si sana da mı taarruz? Ali Şükrü Bey iki günden beri kayıptır da hükümet bulamıyor. Evet, azametli, şerefli bir tarihin sahibi olan bu milletin vekili kayboluyor da hükümet bulamıyor. Böyle hükümet olmaz. Ali Şükrü'ye tecavüz eden, milletin namusuna tecavüz etmiştir. Böyle namussuzlar yaşamamalı, kahrolmalı!"

Hüseyin Avni Bey'in bu konuşması bazı milletvekilleri tarafından büyük tezahüratla karşılanıyor ve "Kahrolsun! Böyleleri yaşatılmaz!" diye bağırıyorlar.

Hüseyin Avni Bey'in sözünü ettiği Ali Şükrü Bey Trabzon milletvekiliydi. Meclis'in önde gelen, ateşli muhaliflerindendi. Bütün şüpheler Ankara'da bir müfrezesiyle bulunan Giresunlu milis kumandanı Topal Osman Ağa'nın üzerinde toplanıyordu. Ali Şükrü Bey Meclis'in birkaç gün önceki birleşiminde Trabzon'da öldürülen Kayıkçılar Reisi Yahya Kâhya'yı Giresunluların öldürdüğünü ima etmiş ve Topal Osman Ağa'yı suçlamıştı.

Topal Osman Kimdir?

Bütün hayatı ateş, kan ve barut kokuları arasında geçen Topal Osman Ağa cesur, cesur olduğu kadar da gaddar bir insandı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Karadeniz illerinde Türklere olmadık zulmü yapan Rum Pontus çetelerinin amansız düşmanıydı. Kendisinin Rumları gemi kazanlarına attırıp yaktığı ve sıraya koyup makineyle kestiği söylenirdi. Vatansever, fakat kanun, nizam dinlemez bir insandı. Karadenizlilerden teşkil ettiği 49. Alay, Kurtuluş Savaşı'na da katılmış ve zaferden sonra kuvvetinin bir kısmıyla Ankara'ya yerleşmişti.

Katil Topal Osman

Hükümetin yaptığı büyük ve geniş tahkikat Ali Şükrü Bey'i Topal Osman'ın öldürdüğünü ortaya çıkarmıştı. Ankara savaştan sonra en tehlikeli günlerden birini yaşıyordu. O günü Başbakan Rauf Orbay hatıralarında şöyle anlatır:

> "Devamlı aramalar neticesinde, fakat tesadüfen Çankaya yolundan geçen arama ekibine mensup jandarma, ana yoldan ayrılıp tarlaya sapmış olan bir arabanın izini takip edince, orada yeni kazılmış bir çukurda Ali Şükrü Bey'in cesedini bulmuştu. Cesedin avucundaki sımsıkı tutulmuş bir sandalye ayağının da, Topal Osman'ın evinde bulunan kırık sandalyeye ait olduğu tespit edilince, muammayı çözecek ipucu elde edilmiş bulunuyordu.

"Aynı zamanda yakalanan Osman Ağa'nın adamı Mustafa Kaptan'ın da verdiği ifadede kendisini Kuyulu Kahve'den alıp ağasının yanına götürdüğünü söylemesi cinayeti ortaya çıkarmıştı. Hemen Çankaya'da bulunan Mustafa Kemal Paşa'ya bir tezkere yazdım. 'Ben istasyona gidiyorum, yemekten sonra gelip sizinle görüşeceğim' dedim. Fakat istasyondaki dairede yemek yerken bir de baktım, Mustafa Kemal Paşa, Latife Hanım'la beraber otomobille geldi. Karşıladım ve olup bitenleri anlattım. Dikkatle dinledikten sonra: 'Şimdi ne düşünüyorsun?' 'Birşey düşündüğüm yok. Topal Osman'ı yakalamak lazım. Çankaya'nın arkasında Ayrancı tarafında Papazınbağı denen yerde bulunduğu sanılıyor.' 'Nasıl yakalattıracaksın?' 'Meclis Muhafız Kıt'ası ile..."

"Bu sözüm üzerine, Mustafa Kemal Paşa endişeli bir tavır takındı: 'Meclis Muhafız Kıtası'nda, Topal Osman'la gelmiş Karadenizliler var. Bunlar birbirlerine ateş etmezlerse, ne sen, ne ben, ne Ankara... bir şey kalmaz' deyince bir an düşündüm. Ankara'da bu Muhafız Kıtası'ndan başka asker denilebilecek bir şey yoktu. Jandarmaların çoğu cephede bulunuyordu. Şu halde ne yapacaktık? Cinayet işlediği tahakkuk eden bir insanın Ankara sokaklarında kollarını sallaya sallaya gezmesine göz yummak! Bu benim harcım değildi. Sonra bir de Meclis vardı. 48 saattir 'Bu kez adaleti yerine getirin!' diye feryat eden bir Meclis... Bütün bunları düşünerek, Mustafa Kemal Paşa'ya: 'Suçluyu yakalatmak mutlaka lazım... Eğer Başkumandan sıfatı ile ve herhangi bir mülahaza ile, sizce buna lüzum görülmüyorsa, benim yarın bunu Meclis'e anlatmam icap edecektir.'

"Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, Muhafız Taburu Kumandanı İsmail Hakkı Bey'i çağırttı."

Topal Osman'ın Sonu

Evet, böylesine önemli bir görev, Muhafız Taburu'na veriliyordu. Atatürk en güvendiği kıtaya en önemli görevi vermişti. Topal Osman Ağa'nın sonunu İsmail Hakkı Tekçe şöyle anlatır:

"Ali Şükrü Bey gizli toplantıda, o zamanki tabirle hafi celsede Meclis'te Giresunlular aleyhinde çok ağır bir konuşma yapmış. Hatta küfür bile etmiş. Bu konuşmayı Giresun milletvekilleri ve başkaları Topal Osman Ağa'ya hemen nakletmişler. Topal Osman bu konuşmayı duyunca büyük infiale kapılmış ve maiyetindekilerden bir iki kişiye 'Nerede bulursanız bulun, ne pahasına olursa olsun Ali Şükrü'yü buraya getirin!' diye emir vermiş. Onlar da Ali Şükrü Bey'i Samanpazarı'nda bir kahvede buluyorlar. Osman Ağa'nın kendisini davet ettiğini söyleyerek alıp eve götürüyorlar. Ve orada üzerine beş, altı kişi saldırıp kendisini boğuyor. Cesedini de bir arabaya koyup Çankaya'nın güneybatısındaki Mahye Köyü civarındaki bir tarlaya gömüyorlar. Olay Meclis'e intikal ediyor. Muhalifler hükümeti sıkıştırıyorlar ve Ali Şükrü Bey'in akibetini öğrenmek ve eğer bir cinayete kurban gitmişse faillerinin yakalanıp cezalandırılmasını istiyorlar. Merkez Kumandanlığı subayları çevrede araştırma yaparken Ali Şükrü Bey'in tarlada gömülü cesedini buluyorlar.

Bunun üzerine Başvekil Rauf Bey katillerin bulunması için gereken yerlere emir veriyor.

"Bir gece yarısı evimdeyken telefon çaldı. Atatürk beni arıyordu. 'Çabuk giyin ve yola çık! Ben şimdi Çankaya'dan istasyon binasına iniyorum. Oraya gel!'

"Hemen giyindim ve istasyon binasına gittim. Durumu bana anlattı. Osman Ağa'nın hükümete karşı isyankâr bir tavır takındığını, Ali Şükrü Bey'i öldürttüğünü, derhal taburu toplayıp kendisini tenkil etmem vazifesini verdi ve 'Ölü veya diri, behemahal Topal Osman'ı hükümete teslim edeceksin!' dedi.

"Bu emir üzerine taburu toplayıp hareket ettim. Tabur Topal Osman'ın bulunduğu papazın köşkünü ve Çankaya mıntıkasını kuşatmaya başladı. Çevirme hareketimiz devam ederken ve çember daralırken Topal Osman'ın müfrezesinden üzerimize ateş edildi. Bir erim şehit oldu. Bunun üzerine çarpışmaya başladık. Şafak attığı zaman biz hâlâ vuruşuyorduk. Öğleden evvel çatışma bitti. Topal Osman'ın kuvvetleri bertaraf edilmişti. Topal Osman da yaylım ateşinde vurulmuştu. Kalanları topladım, ölüleri de orada gömdürdüm. Teslim aldıklarımı istasyona getirdim ve durumu Atatürk'e arz ettim. 'Teslim aldıklarını derhal terhis et ve memleketlerine gönder' dedi. Bu mesele de böylece kapandı. Fakat Meclis hâlâ tatmin olmuş değildi. Topal Osman'ın öldürülüp öldürülmediğine inanmak istiyordu. Bunun üzerine ceset gömüldüğü yerden çıkarıldı ve Meclis'in önünde ayağından baş aşağı asılarak teşhir edildi.

"Topal Osman Ağa vatansever bir insandı. Giresun Belediye Başkanıydı. Pontus çetelerinin yaptığı zulümden dolayı dehşetli Rum düşmanıydı. Bunda da haklıydı. Pontuslu Rumlar Giresun çevresinde Türk halka yapmadık vahşet bırakmamışlardı. Kurtuluş Savaşı sırasında önce Ankara'ya bir takım yolladı. Sakarya Savaşı'na 'Giresunlular Alayı' ile katıldı. Son çatışmada kendisini kimin vurduğu belli değildi. Yaylım ateşi sonunda öldürülmüştü."

İstanbul'da Kabalağıma Göre Bir Vizyer Yaptırdığımı Söyleyince Atatürk Birden Meraklandı: Git, Giy, Gel

28 Ağustos 1928'de, İnebolu Türkocağı Binasında Yaptığı Konuşmada Atatürk Şöyle Diyordu: "Altı Kaval, Üstü Şişhane Diye İfade Olunabilecek Bir Kıyafet, Ne Millidir, Ne de Milletlerarasıdır. O Halde Kıyafetsiz Bir Millet Olur Mu Arkadaşlar?"

Atatürk, İnebolu Türkocağı binasını hıncahınç dolduran vatandaşlara, 28 Ağustos 1928'de şöyle soruyordu: "Bizim kıyafetimiz milli midir?"

Binayı dolduranlar hep bir ağızdan cevap veriyordu: "Hayır! Hayır, milli değildir!"

Atatürk tekrar soruyordu: "Bizim kıyafetimiz medeni ve milletlerarası bir kıyafet midir?"

Topluluk yine cevap veriyordu: "Hayır!"

Atatürk devam ediyordu: "Size katılıyorum. Tabirimi mazur görünüz. 'Altı kaval üstü şişhane' diye ifade olunabilecek

bir kıyafet, ne millidir ve ne de milletlerarasıdır. O halde kıyafetsiz bir millet olur mu arkadaşlar?" "Hayır, hayır katiyen!" "O halde? Turan kıyafetini araştırıp yeniden diriltmeye lüzum yoktur. Medeni ve milletlerarası kıyafet bizim için, çok cevherli, milletimize layık bir kıyafettir. Onu giyineceğiz. Ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantalon, yelek, gömlek, kravat, yakalık, ceket ve tabiidir ki bunları tamamlayacak olan başta güneş siperli başlık. Bunu açık söylemek isterim. Bu başlığın adına şapka denir!"

Şapkayı İlk Giyenler

İşte şapka devrimi böyle başlamıştı. Atatürk, elindeki şapkayı göstererek "İşte buna şapka denir!" demişti. Mustafa Kemal'in "güneş siperli başlık" dediği şapkayı da Türkiye'de ilk defa kim ve kimler giymişti bilir misiniz? Muhafız Alay Kumandanı İsmail Hakkı Tekçe ve arkadaşları. Hem de Atatürk'ün bu konuşmayı yapmasından çok önce...

Bu "güneş siperli başlığın" hikâyesi de şöyle:

> "1925 yılı Ocak ayında İstanbul'a gitmek için Atatürk'ten izin istedim. İstanbul'a gelirken hep, evvelden beri düşündüğüm bir şeyi tatbik etmeyi tasarlıyordum. Yıllardır şöyle düşünürdüm. İran ve Afganistan ordularında subaylarla erler vizyerli kasket ve şapka giyiyorlardı. Biz Asya ile Avrupa'nın ortasındaydık. Batı'ya bu memleketlerden daha yakındık. Buna rağmen sarık, takke, fes, kalpak, kabalak, aklımıza ne gelirse onu kafamıza geçirmiştik. Bu beni çok düşündürüyor ve içimden 'ne zaman başımıza bir şapka giyersek, medeniyete daha çok yaklaşmış olacağız' diyordum. İstanbul'da bu işe kendi çapımda bir hal çaresi bulmaya karar verdim. Bahçekapı'da

şimdi yıkılmak üzere bulunan "Bi-Ba-Bo"nun bulunduğu yerde, 'Andelip' adında plak satan, kabalak yapan bir adam vardı. Ona gittim, 'Bana vizyer yapacaksın' dedim. 'Fermejüplü olacak. Kabalakların üzerine takacağım!' Adam neredeyse yerinden hoplayacaktı: 'Yapamam' 'Niye yapamazsın?' 'Ben, Enver Paşa zamanında Enveriyelerin önüne yarım santim bir şey yapmak istedim de o zamanki Merkez Kumandanı Cevat Bey beni Bekirağa Bölüğü'ne atıp hapsettirdi. Bir daha mı?..'

"Adam korkmakta haklıydı. Kendisine teminat verdim. 'Bu yapacağın vizyerleri burada giydirmeyeceğim' dedim. 'Hem bir değil, yirmi tane yapacaksın. Sana söz veriyorum başına bir dert gelmeyecek.'

Sende Bir Şey Var

"Adamı güç hal razı ettik. Yirmi kadar vizyer yaptırıp, iznim bitince Ankara'ya döndüm. Hemen Mustafa Kemal Paşa'nın yanına çıkıp, geldiğimi bildirdim. 'Otur bakalım!' dedi.

"'İstanbul'da ne var, ne yok?' 'Ne olsun Paşam? Malum-u devletiniz İstanbul bir cennet.'

"Atatürk güldü:

"'Başka cennet var mı?'

"Sonra şuradan buradan konuşmaya başladık. Orada Nuri Conker, Mahmut Bey (Siirt), Salih Bozok ve birkaç kişi daha var. İçim içime sığmıyor. Vizyerleri söyleyeceğim, ama lafa nasıl girsem... Konuşuyorum ama kafam

hep orada. Paşa bende bir şey olduğunu anladı. 'Bana bak çocuk!' dedi, 'Sende bir şey var! Nedir, söyle bakayım!' Rahmetli sanki karşısındakilerin içini okurdu. Hemen lafa girdim: 'Paşam, memleketimiz Batı'ya daha yakın olduğu halde, hâlâ kalpakla, kabalakla, fesle, sarıkla, takkeyle dolaşıp duruyoruz. Halbuki İran, Afgan ordularında şapka giyiyorlar. Ben de İstanbul'da kabalağıma göre bir vizyer yaptırdım.' Atatürk bayağı meraklanmıştı: 'Nerede bu vizyerli kabalağın?' 'Dışarıda Paşam!' 'Haydi git, giy, gel, göreyim!'

Subaylarımı, Vizyerli Kabalak Giymeye Alıştırma Planım Çok Hoşuna Gitmişti

"Başüstüne" Deyip Dışarı Çıkarken Birden Aklıma Geldi: "Efendim Müsaade Ederseniz Durumu Bir Kere De Milli Savunma Bakanı Fethi Bey'e..." Elini Kaldırıp Sözümü Kesti: "Lüzum Yok! Sen Devam Et!.."

"Hemen dışarı çıktım. Vizyeri kabalağa takıp içeri girdim ve kendisini selamladım. Bir müddet beni süzdükten sonra sordu: 'Peki bu işi nasıl yapacaksın?'

"Onu da düşünmüştüm. Paşa'nın böyle bir soru soracağını tahmin etmiş ve cevabımı hazırlamıştım: 'Efendim! Önce subaylarıma talimde giydireceğim. Sonra atlı bir tatbikat yapacağım. Cebeci'den Ankara'nın içerisine gireceğim. Samanpazarı'ndan, Karaoğlan Çarşısı'ndan, Meclis'in önünden geçerek, istasyona gideceğim.'

"Bunu söylerken kendisine dikkat ediyordum. Dediklerimi beğenmişti. Sordu: 'Sonra ne olacak?' 'Sonra, yavaş yavaş bu vizyerli kabalakları başlarında unutup evlerine gitmeye başlayacaklar. Böylece alıştıracağım.'

Bildiğin Gibi Yap!

"Planımı beğenmişti. 'Devam et!' dedi, 'Bildiğin gibi yap!'

"Bu da benim için kanun mahiyetinde bir emirdi. 'Baş üstüne Paşam!' deyip dışarı çıkarken birden aklıma Milli Savunma Bakanı Fethi Bey (Okyar) geldi. Döndüm: 'Efendim, müsaade ederseniz durumu bir kere de Milli Savunma Bakanı'na...' derken elini kaldırıp 'Lüzum yok!' deyip sözümü kesti: 'Sen devam et!'

"Subaylarıma vizyerleri dağıttıktan başka Paşa'nın yaveri Resuhi Bey'e, Dahiliye Vekili Şükrü Kaya Bey'in emir subayı Yüzbaşı Arif'e, Bahriye Vekili İhsan Bey'in yaveri Enis Bey'e de bu vizyerlerden verdim. Hepsi taktı. Aradan birkaç gün geçtikten sonra, Diyarbakır'da Şeyh Sait İsyanı başladı. Hükümetle Meclis arasında anlaşmazlık çıktı. Fethi Bey hem Başbakan, hem Milli Savunma Bakanı. İsyanın mevzii olduğunu, daha büyük gelişmeler göstermesine imkân olmadığını iddia ediyordu. Bakanlar Kurulu ve Atatürk de aksini söylüyordu. İsyan mevzii değildi. İnkişaf ediyordu. Daha büyük kuvvetlerle kaşı koymak lüzumu vardı. Hemen bir-iki tümen seferber edilerek isyancıların üzerine gönderilmeliydi. İhtilaf büyüyordu. Bir gün Meclis'te Resuhi Bey'i gördüm.

Baktım, kabalağındaki vizyeri çıkarmış... 'Ne oluyor?' diye sordum. 'Emir böyle. Ben çıkardım, sen de çıkaracaksın!' dedi. Emrin Fethi Bey'den geldiği belliydi. 'Ben çıkarmam!' dedim.

"'Sen yaversin, çıkartabilirsin! Ben kıta kumandanıyım. Vizyerimi çıkartırsam üniformamı da beraber çıkartırım. Attığım adımdan dönemem, çıkartmam ve çıkartmayacağım!'

"Çıkartmadım da! İsyan büyüyünce Fethi Bey çekildi. Heybeliada'da istirahat eden İsmet Paşa Ankara'ya çağrıldı ve kendisine başbakanlık görevi verildi. Bundan birkaç gün sonra atla istasyondan Sarıkışla'ya gidiyordum. Arkamdan bir ses duydum. Birisi bağırıyordu: 'Kumandan bey! Kumandan bey!'

"Döndüm baktım: 'Kumandan bey! İsmet Paşa hazretleri sizi emrediyorlar.'

İnönü: "Sakın Vizyerini Çıkarma"

"İsmet Paşa'nın arabası, Birinci Meclis'in önünde duruyordu. Hemen atı çevirip yanına gittim, aşağı inip kendisini selamladıktan sonra 'Hoş geldiniz!' dedim. 'Hoş bulduk!' dedikten sonra başımdaki vizyeri işaret etti: 'Sakın kabalağından vizyerini çıkarma!' 'Siz emrettikten sonra çıkarmam Paşam!'

"Bir süre sonra Şeyh Sait isyanı bastırıldı. Atatürk, Ağustos ayında Kastamonu ve İnebolu'ya bir gezi yapacaktı. Ben de beraberindeydim. İnebolu Türkocağı'nda konuşma yaptı. Medeni kıyafetin ne olduğunu anlattı ve

sonra 'Buna şapka derler, kafaya giyilir!' diyerek elindeki panama şapkayı başına geçirdi. Orada kendisine büyük tezahürat yapıldı. Ertesi gün Kastamonu'ya geçtik. Vali Fatih Bey memurlara, gençlere ketenden, patiskadan ne bulursa şapka yaptırmış. Hepsi bizi şapkaya benzer şeylerle karşıladılar. Atatürk bundan çok memnun oldu. Ankara'ya döndük. Ankara'da Tıp Kongresi vardı. Kongredeki bütün gençler nereden bulmuşlarsa birer şapka edinmişlerdi. Hepsi Atatürk'ü öyle karşıladılar ve kendisine büyük tezahürat yaptılar. Artık şapka devrimi gerçekleşmişti. Meclis'ten çıkan kanun bu devrimi yerine oturttu."

Muhafız Alayı Refakatinde Atatürk İstanbul'da

Dolmabahçe Sarayında İstanbul Heyetini Kabul Eden Ulu Önder, "Burası Artık Zillullahların İkametgâhı Değil, Memlekete ve Millete Hizmet Eden İnsanlara Mahsus Bir İkametgâhtır" Demişti.

İsmail Hakkı Tekçe, İstanbul'un işgalini Galata Köprüsü üzerinde gözleri yaşararak seyretmişti. İngiliz dretnotu limana girerken düşman kıtaları da İstanbul sokaklarından geçiyordu. Tekçe'nin o gün Tanrı'dan bir dileği vardı. Ve bu dilek yedi yıl sonra gerçekleşiyordu. İsmail Hakkı Tekçe doğudan gelip, "refakat zabiti" olarak Mustafa Kemal'in emrine girmek için İstanbul'dan Ankara'ya yolculuğuna çıkarken Tanrı'ya şöyle yalvarmıştı:

"Allahım! Bana, başında bulunduğum bir kıt'ayla bu köprüden geçmeyi nasip et!"

Evet, Tanrı tam yedi yıl sonra, 1927'de İsmail Hakkı Tekçe'nin bu dileğini kabul etmişti. Atatürk Cumhuriyet'in ilanından sonra ilk defa İstanbul'a geliyordu. Muhafız taburu da o yılın Haziran ayında alay olmuştu. Atatürk, Muhafız Alay Kumandanı İsmail Hakkı Tekçe'yi çağırdı:

"Atatürk 1927 yılının 1 Temmuz'unda İstanbul'da olacaktı. Belediye'nin daveti üzerine İstanbul'a gidiyordu. Beni çağırdı ve 'İsmail Hakkı sen alayını topla benden iki-üç gün önce İstanbul'a git. Gerekli tertibatı al. Beni İzmit'ten karşılamaya gelecekler, onlarla birlikte gelir, bana orada mülaki olursun' dedi. Hilafetin lağvından sonra halifenin emrindeki süvari bölüğü de benim emrime verilmiş, bir de bando var. Trene binip Haydarpaşa'ya geldik. Oradan Üsküdar'a gelip araba vapuruna bindik. Kaptan her zamanki gibi Üsküdar'dan kalkınca Kabataş'a istikamet aldı. Hemen kaptan köşküne çıktım. Kaptana 'Rotayı Sirkeci'ye çevir!' dedim. Kaptan 'Aman efendim, yol uzar!' deyince, 'Bana bak! Uzaklık, yakınlık bahis konusu değil. Bilet paranı ben vereceğim, çevir Sirkeci'ye!' dedim. Sirkeci'de indik, Eminönü'de tertiplendik ve Karaköy'e yürüşüye başladık. Köprü üzerinden bir geçişimiz vardı, ömrüm boyunca unutamam. Allah bana o günü göstermişti. Yedi yıl önce ettiğim dua tutmuştu. Kumandanı bulunduğum kıta köprüden geçiyordu. Gerekli tertibatı aldıktan sonra İzmit'e gittik ve trenle Ankara'dan gelen Atatürk'le birlikte vapurla İstanbul'a geldik. Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda İstanbul heyetini kabul etti. Kendileriyle bir konuşma yaptı. Aklımda kal-

dığına göre Dolmabahçe Sarayı'nı kastederek, 'Burası artık zillullahların ikametgâhı değildir' dedi. 'Burası milletin sinesinden çıkmış, memlekete ve millete hizmet eden insanlara mahsus bir ikametgâhtır.'"

Ankara Niçin Başkent Oldu?

Atatürk Ankara'yı niçin başkent yaptı? Bu çok sorulan bir sorudur. Oysa Kurtuluş Savaşı'nın başında Atatürk Ankara'yı başkent olarak düşünmemiştir. O, Selanik'te geçen gençlik yıllarından beri hep sahil şehirlerini özlemiştir. Ömrünün son günlerini Savarona yatında geçirmesi de bunu göstermektedir. O halde niçin Ankara başkent olmuştur? Elbette Ankara'nın Kurtuluş Savaşı'ndaki yeri bunun başlıca sebebidir, ama... İsmail Hakkı Tekçe bu sorunun cevabını şöyle anlatmaktadır:

"Kurtuluş Savaşı sırasında Atatürk bize hep şöyle derdi: 'Çocuklar zaferi kazanacağız. İzmir'e, Edirne'ye bayrağımızı dikeceğiz, sonra su kenarında bir şehir kuracağız. Satranç tahtası gibi yeni ve düzenli bir şehir.'

"Bütün arzuları oldu. Zafer kazanıldı. Türkiye Cumhuriyeti ilan edildi, fakat arzuladığı şehir kurulamadı. Bir gün arkadaşlardan biri kendisine o sözünü hatırlatınca, 'Ne yapayım?' demiş, 'Bütün arkadaşlar buraya yerleşti. Sandığını, sepetini, sahanını satan Ankara'da yer alıp ev yaptı. Şimdi onlara evlerinizi yakın mı, diyeyim? Kaldık burada işte!'

"Kurtuluş Savaşı'nda Ruslardan büyük yardım gördük. Silah, cephane ve altın. Gönderdikleri altın rublelerle ordunun maaşı verilirdi. Bir gün ilk Meclis'te konuşurken şöyle demişti: 'Düşmanı behemahal memleketten atacağız. Memleketimizi, milletimizi muasır medeniyete kavuşturacağız.'

"Bunun üzerine Hamdullah Suphi bir soru sordu: 'Paşa hazretleri bu dediklerinizi yapabilmek için önce silah lazım. Silahı nereden bulacağız?'

"Atatürk hiç tereddüt etmeden cevap verdi: 'Bizi silahtan tecrit etmek isteyenlerden silah alacağız ve memleketi düşmandan kurtaracağız.'

"On gün sonra İnebolu'ya Huda'ya emanet bir motor yanaştı. Ruslar silah göndermişlerdi. İçinden 10 bin piyade tüfeği çıktı.

"Cumhuriyet'in ilanından sonra da Ruslarla ilişkilerimiz devam etti. Onların Büyükelçisi Karahan benim de dostumdu. Sık sık beni tenis oynamaya çağırırdı. Fakat ben her seferinde atlatırdım. Bir gün atlatamaz hale gelince İsmet Paşa'ya gidip durumu anlattım: 'Efendim Rus Elçisi Karahan beni tenis oynamaya davet ediyor. Kendisi bir ambasador, siyasi hüviyeti var. Benimle tenis oynamasını nasıl karşılarsınız?'

"İsmet Paşa, 'Ben karışmam!' dedi. 'Git Paşa Hazretleriyle konuş. Onun fikrini ve müsaadesini al! Böyle konularda çok titizdir.'

"Atatürk'e çıktım: 'Efendim Karahan benimle tenis oynamak istiyor. İsmet Paşa'ya arz ettim, size söylememi buyurdular. Ne dersiniz?'

"Atatürk aldırmadı bile: 'Hadi efendim!' dedi. 'Karahan mı seni benim elimden alacak? Ne zaman istese git oyna? Hiçbir şey çıkmaz bundan.'"

Kurtuluş Savaşı'nın En Namlı Kumandanı Halit Paşa Meclis'te Vuruluyor

Bir Kanun Teklifi Yüzünden Çıkan Çatışmada, Ali Çetinkaya'nın Tabancasından Çıkan Kurşun Halit Paşa'nın Sol Böğrüne Saplanmıştı. İstanbul'dan Gelen Doktorların Müdahalesine Rağmen Kurtarılamayan Cesur Asker, Son Nefesinde Bile Mehmetçik'i Düşünüyordu

Kurtuluş Savaşı'nın, Ordu içindeki en namlı kumandanlarından biri de Halit Paşa'dır. Lakabı "Deli" olan Halit Paşa mert, cesur, vatansever bir askerdi. İsmail Hakkı Tekçe'nin bu hatıralarının başında görüleceği gibi, kendisini Atatürk'ün hizmetine Halit Paşa göndermişti. Atatürk, Halit Paşa'ya bir yazı yazıp "refakat zabiti" istiyor, o da Üsteğmen İsmail Hakkı Bey'i Mustafa Kemal Paşa'nın emrine gönderiyordu. Halit Paşa'nın emriyle Mustafa Kemal Paşa'nın emrine giren İsmail Hakkı Tekçe eski kumandanının, Meclis'te Ali Çetinkaya tarafından vurulduktan sonra, son nefesini verirken de yanında bulunmuştur. Üzerinde hâlâ çeşitli söylentiler dolaşan bu olayı İsmail Hakkı Tekçe şöyle anlatır.

"Halit Paşa emekli subaylar hakkında bir kanun teklifi hazırlamış. Kendisi Ardahan milletvekili. Kanun teklifi emekli subayların daha müreffeh bir hayat yaşamalarını öngörüyor. 'Kel Ali' namıyla maruf Ali Çetinkaya İstiklal Mahkemesi mensubu olan arkadaşlarıyla Meclis'te oturuyormuş. Halit Paşa kanun teklifini imzalamaları için onlara götürmüş. İçlerinden biri bu kanun teklifini imzalamıyor ve Halit Paşa'yı sinirlendiriyor. Sonra kendisi de bir kanun teklifi hazırlayıp Halit Paşa'ya götürüyor. Halit Paşa da bu teklifi imzalamıyor ve aralarında nahoş bir hava geçiyor. Halit Paşa çok müteessir olarak Meclis'ten çıkıyor. Fakat yolda giderken olayı bir türlü hazmedemiyor. Geri dönüyor ve Ali Çetinkaya ile arkadaşlarının bulunduğu odanın kapısını tekmeyle açıp çift tabancasını çekiyor. Başlıyor iki tabancayla ateş etmeye. Diğerleri kendilerini yerlere atıp kurtuluyorlar. Ali Çetinkaya üzerine fırlıyor ve göğüs göğüse geliyorlar. Kapının önünde bir iki basamak var. Ali Çetinkaya'nın ayağı buna takılıyor ve yere düşüyor. Halit Paşa da üzerine çıkıyor. Bu sırada yerde olan Ali Çetinkaya aşağıdan tabancasını çekip ateşliyor. Bu sırada ben Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Cumhurbaşkanlığı locasındaydık. Meclis müzakerelerini takip ediyorduk. Ali Çetinkaya'nın tabancasından çıkan kurşunun sesini çok yakından duyduk. Daha önce de birkaç ses duymuştuk ama, tabanca sesi olduğuna ihtimal vermemiştik. Bu defa tabanca atıldığı belliydi. Mustafa Kemal Paşa bana döndü. 'Bak bakalım!' dedi, 'Ne oluyor?' Hemen aşağıya koştum. Ali Çetinkaya'yı bir arkadaşı almış götürüyordu. Halit Paşa da duvara dayanmıştı. Rengi sapsarıydı. Bu sırada Rüştü

Paşa da geldi ve koluna girerek Maliye Komisyonu'nun çalıştığı odaya götürüp yatırdık.

"Hadise duyulur duyulmaz Meclis müzakereleri tatil edildi, savcı gelip Halit Paşa'nın ifadesini aldı. Halit Paşa olayı yukarıda naklettiğim şekilde anlattı: 'Kel Ali'yi altıma aldım. O da alttan ateş ederek beni vurdu!'

"Ali Çetinkaya da ifade verdi. O da 'Nefsimi müdafaa etmek için vurdum' diyordu. Ben Halit Paşa'nın yanındaydım. Bana 'Mustafa Kemal Paşa'ya git, söyle' dedi. 'İstanbul'dan doktor çağırtsın!' Hemen Paşa'ya koştum. 'Efendim Halit Paşa yaralı. Sizden rica etti. İstanbul'dan doktor istiyor.'

"Mustafa Kemal Paşa, olaydan çok üzüntü duymuştu. Halit Paşa'yı severdi. Derhal İstanbul'dan operatör getirilmesi için emir verdi. Halit Paşa'nın yarası sol böğründeydi. İstanbul'dan gelen doktorlar gerekli tedaviyi yaptılar. On gün kadar mecliste yattı. Ama yattığı yerde zatürre oldu. Nöbetçi arkadaşlara 'Aman, ağırlaşınca bana haber verin!' diye tembih etmiştim. Kumandanımın son anında yanında bulunmak istiyordum. Zaten her gün ziyaretine gidiyor ve emirlerini soruyordum. Fakat bir şey söyleyemiyordu. Bir gece telefon edip 'Paşa ağırlaştı!' dediler. Hemen Meclis'e koşup yanına girdim. Komaya girmişti zavallı. Son nefesini verirken bile, ömrünü birlikte geçirdiği, cepheden cepheye birlikte koştuğu silah arkadaşı 'Mehmetçik' için çırpınıyordu: 'Levazım reisini çağırın! Niçin askerin kışlık elbisesi verilmedi?' 'Levazım reisi buraya gelsin! Yemekler niçin bozuk?'

"Halit Paşa son nefesinde böyle bağırıyordu. Biraz sonra ruhunu teslim etti. Son anında bile askeriyle uğraşıyordu. Allah rahmet eylesin! Çok temiz, vatansever, cesur, kıymetli bir insandı."

Serbest Fırka

Atatürk'ün "demokrasi tecrübesi!" Serbest Fırka'dır. İkinci bir partinin demokrasinin vazgeçilmez unsuru olduğunu bilen Atatürk böyle bir denemeye girişerek en yakın arkadaşına Serbest Fırka'yı kurdurmuştu. Ama Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki bu deneme iyi sonuç vermemiş ve memleket bir anarşiye sürüklenirken Serbest Fırka kapatılmıştı. İsmail Hakkı Tekçe'nin Serbest Fırka'ya ait kısa bir hatırası vardır. O da şu:

"Serbest Fırka çalışmaları Yalova'da yapılıyordu. Atatürk bir motor gezintisinde Serbest Fırka kuruluşunu şöyle anlattı: 'Serbest Fırka'nın reisliğini Fethi'ye (Fethi Okyar) teklif ettim. 'Korkarım!' dedi. Sordum: 'Neden korkarsın?' 'Senden korkarım!' 'Niçin benden korkarsın!' Fethi benden niçin korktuğunu anlattı:

"'Sen memlekette büyük bir inkılap yapmış, muvaffak olmuşsun. Halk Fırkası'nı kurup başına geçmişsin. Ben senin karşına muhalif olarak nasıl çıkarım? Bundan dolayı korkarım.'

"Kendisine teminat verdim. 'Muvaffak olacaksın' dedim. 'Ben sana yardım edeceğim. Tahsin Uzel'i, hemşiremi, Nuri Conker'i sana yardımcı vereyim. Daha kimleri is-

tiyorsan al. Bu işi kabul et. Serbest Fırka'nın başına geç! Bunun üzerine Fethi reisliği kabul etti.'

"Bunları bizzat Atatürk'ün ağzından duydum. Fakat Serbest Fırka kurulduktan sonra memleket karıştı. Fethi Bey, İzmir'e gidince İsmet Paşa'nın fotoğrafları yakıldı ve Fethi Bey'e büyük tezahürat yapıldı. Serbest Fırka memlekette anarşi yaratıyordu. Durum Meclis'e getirildi ve Serbet Fırka'nın kapatılmasına karar verildi."

Yirmi Asırlık Türk Toprağı Esir Kalamaz

Gündüzden Emir Verildi, Tren Hazırlandı. Geç Vakit Yola Çıkıldı. Aynı Anda Ordu Güneyde Manevralar Yapıyordu. Fransızlar, Bu Manevralardan Çok Ürkmüşler ve Fransız Hükümeti Hatay'daki Fransız Birliklerine Türk Ordusu Taarruza Geçtiği Takdirde Hatay'ı Teslim Etmelerini Bildirmiş...

Ömrünün son yıllarında Hatay meselesi, Atatürk'ün çok önem verdiği bir konuydu. Osmanlı İmparatorluğu'nun "İskenderun sancağı"na "Hatay" adını o vermişti. Hatay meselesinin tarihi gelişimi şöyle özetlenebilir.

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı İmparatorluğu, Mondros Mütarekesi'ni imzaladığı zaman İskenderun sancağında Türk Ordusu vardı. Bu ordunun kumandanı da Mustafa Kemal Paşa'ydı. Mütareke şartlarına göre, mütareke imzalandığı zaman Türk Ordusu'nun bulunduğu yerler Türk devletinindi. Buna rağmen İngilizler, Mustafa Kemal Paşa'nın

mukavemetine rağmen İskenderun'u işgal ettiler. Fransızlar da Antakya'ya girdiler. İstanbul hükümeti de bu işgallere karşı konulmamasını istiyordu. Bunun için Yıldırım Orduları Grubu'nu lağvederek Kumandan Mustafa Kemal Paşa'yı İstanbul'a çağırdı. Bu bölgenin işgali, Atatürk'ün duygularında büyük etki yapmıştı. İlk fırsatta Hatay'ı Fransızlardan almak istiyordu. Bu fırsat 1936'da çıktı. Fransız Başbakanı Leon Blum, Suriye'ye bağımsızlık verileceğini bildirir bildirmez, Atatürk Hatay meselesini ortaya attı. Hatay'ı, Suriye'ye bağımsızlık verilmeden önce almak gerekiyordu. O yıl Meclis açış nutkunda konuyu açıkça ortaya serdi: "Fransızlarla aramızda askıda bulunan Hatay meselesini halletmek zamanı gelmiştir!"

Artık Fransızlarla diplomatik görüşmeler başlamıştı. Ama bu diplomatik görüşmelerin uzaması Atatürk'ü sıkıyordu. Onu ölüme götüren hastalık da hükmünü sürdürmeye başlamıştı. Ve bir gün çok yaygın ve kendisine mal edilen bir sözü söyledi. Yani, ayağına çizmelerini çekti. Bundan sonrasını İsmail Hakkı Tekçe'den izleyelim:

> "Şimdi yılını hatırlayamayacağım, bir güney gezisinde Adana'daydık. Hatay'dan okul çocukları gelmişti. Siyah elbiseler giymişler, üzerlerinde de beyaz 'ayyıldızlar' vardı. Atatürk'ü görünce hepsi bir ağızdan 'Bizi kurtarın!' diye bağırdılar. Atatürk de onlara cevap verdi: '20 asırlık Türk toprağı esir kalamaz!'
>
> "Atatürk'ün bu cevabına, çocukların başında bulunan merhum Selim Sarper karşılık verdi: 'Paşam bu sözünüzü senet ittihaz ederiz!'

"Atatürk hastalığı sırasında dahi Hatay davasına büyük önem veriyordu. Her gün birkaç defa Ankara ile konuşurdu. Diplomatik temaslar sürüp gidiyordu. Adli işler, mali işler gibi... Atatürk 'Bırakın efendim bunları' derdi, 'bunlar bilahare düşünülecek, yapılacak şeyler. Evvela Hatay'a bayrağımızı dikelim.' Durmadan hükümeti sıkıştırıyordu. Artık bir gün bunaldı. 'Ben Hatay'a doğru bir yürüyüş yapacağım!' dedi. Gündüzden emir verildi, tren hazırlandı. Geç vakit yola çıkıldı. Ordu da güneyde manevralar yapıyordu. Eskişehir'de İnönü, Mareşal Çakmak ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya karşımıza çıktılar. Aralarında durumu görüştüler. Onlar Ankara'ya dönerken biz İstanbul'dan Adana'ya doğru gidiyorduk. Atatürk hasta olmasına rağmen saatlerce Mersin'deki geçit resmini seyretti. Sonradan öğrendiğimize göre Fransızlar bu manevralardan çok ürkmüşler. Fransız hükümeti Hatay'daki Fransız birliklerine, Türk ordusu taarruza geçtiği takdirde katiyen mukavemet etmemelerini ve Hatay'ı teslim etmelerini bildirmiş, bilahare Hatay tahliye edildi. Tayfur Bey adında bir zat Cumhurbaşkanı seçildi...

"Ve ne acıdır ki, Atatürk, Hatay'ın anavatana katılışını göremedi. Çünkü onun fani vücudu artık ebediyete intikal etmişti."

Ata ve Mussolini

Atatürk'ün Mussolini İtalya'sına karşı izlediği siyaset daima kuşkulu olmuştur. Mussolini'nin emperyalist politikası, emperyalizme karşı ilk ve en güçlü savaşı vermiş olan

Atatürk'ün görüşlerine uymuyordu. O'na göre Musolini iyi bir hükümet adamı, fakat kötü bir devlet adamıydı. İkinci Dünya Savaşı'nın sonu Atatürk'ün ne kadar doğru düşündüğünü ortaya koydu. İşte İtalya'nın emperyalist devresine ait İsmail Hakkı Tekçe'den bir hatıra:

"Sık sık İtalyan gemilerinin asker ve mühimmat yüklü olarak denize açıldığı haberi gelirdi. Bu gemilerin nereye gittikleri, nereye hangi saatte vardıkları hakkında bilgi almadan Atatürk yatağına girmezdi. Çok kere sabahın ilk saatlerine kadar sofra başında gelecek haberi beklerdi. Memleketin mukadderatının nöbetçisiydi. Bir gün Mussolini'nin bir balkondan İtalyan gençliğine hitaben yaptığı konuşmasının tercümesini getirdiler. Mussolini İtalyan gençliğine denizaşırı imparatorluk vaadinde bulunuyordu. Atatürk hemen Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Beyi çağırdı ve şu direktifi verdi: 'Derhal Vasıf'a (Vasıf Çınar) emir vereceksin. Mussolini'den bir mülakat isteyecek. Belki bu mülakatı altı ay, üç ay veya 24 saat sonra alacak. Ama muhakkak alacak. Mülakatın tarihi tespit edilir edilmez sen de aynı tarih ve saatte İtalyan elçisini çağıracaksın. İkiniz de; Vasıf, Mussolini'ye, sen elçiye şu soruyu soracaksınız: 'Falanca sarayın balkonundan İtalyan gençliğine vaat edilen denizaşırı imparatorlukta Türkiye hedef midir?'

"'Vasıf, katiyetle Mussolini ile konuşacak. Sorunun cevabını kendisinin ağzından alacak. Müsteşarından değil...'

"Mussolini mülakat tarihini hemen verince Tevfik Rüştü Bey de İtalyan elçisini çağırdı. Roma'dan gelen cevapta Vasıf Bey, Mussolini'nin kendisine kesin teminat verdiğini ve 'Namusum üzerine söylüyorum ki, Türkiye bizim hedefimiz değildir!' dediğini bildiriyordu."

... VE 18 NİSAN 1920'DEN ÖLÜM ANINA KADAR DEVAM EDEN KUTSAL GÖREV SONA ERİYOR

"Ölürken Yanında Ben, Hasan Rıza Ve Doktorlardan Akil Muhtar, Mim Kemal ve Mehmet Kamil Vardı. Son Defa Elini Öptüm Ve Yorganın Altına Soktum. Bu Sırada Salih Bozok Benim Odama Girmiş Tabancasını Çekerek Kalbine Ateş Etmişti."

Büyük Atatürk, 1881'de başlayan hikâyenin 1938'de son yapraklarına gelmişti. Siroz başlamıştı. Hastalık bütün belirtileriyle ortadaydı. Ama o her zaman olduğu gibi, yine milletin hizmetindeydi. Kendisini ölüme götüren hastalığı umursamıyor ve Hatay davasının halledilmesi ve "20 asırlık Türk toprağının esir kalmaması için" Mersin gezisine çıkıyordu. Atatürk'ün ölüme yaklaşan günleri, İsmail Hakkı Tekçe'nin onun emrinde geçen 18 yılının da son günleri oluyordu. Akibet gelip çatmıştı. Tekçe, akibetin gelip çattığı günleri bugün şöyle anlatıyordu:

"1938 yılı 19 Mayıs şenliklerinde bulunduktan sonra Mersin'e hareket ettik. Mersin'de misafir edildiğimiz yerin üst katında Atatürk kalıyordu, alt katında da bizler. Atatürk yukarıdan aşağı inmiyordu. Biz yemek salonunda toplanıp konuşuyorduk. Merhum Profesör Neşet

Ömer de bizimle birlikte Mesin'e gelmişti. Her gün kendisine Atatürk'ün durumunu soruyorduk. Bir gün Neşet Ömer 'Paşa hazretleri iyi' dedi, 'Beş kilo daha aldılar.' Bunun üzerine ben itiraz ettim. 'Aman hocam! Buraya geleli daha bir hafta olmadı. Bir haftanın içinde beş kilo alması sizin dikkatinizi çekmedi mi? Bunda bir gayri tabiilik olacak.' Neşet Ömer cevap vermedi. Demek siroz gittikçe ilerliyor, vücut su topluyor ve ağırlık yapıyordu. Mersin'den ayrıldık. Pozantı'yı geçerken, Salih Bozok'a 'Ben öleceğim Salih!' demiş, 'Çünkü benim hastalığım sirozdur. Bu hastalık beni ölüme götürecektir. Okudum, tetkik ettim. Bu hastalıktan kurtuluş yoktur. Siroz insanı muhakkak öldürür.' Salih Bozok bize bunları anlattı. Hepimiz büyük üzüntü ve ıstırap içindeydik. Ankara'ya döndük ve oradan İstanbul'a hareket ettik. 1 Haziran'da Savarona geldi. Dolmabahçe Sarayı'ndan Savarona'ya geçtik. Savarona'da 70 gün kaldık. Üzüntülü, ıstıraplı, kederli yetmiş gün. Bu arada Romanya Kralı Karol kendisini ziyarete geldi. O da şöyle oldu. Karol yatıyla geziye çıkmış ve Boğaziçi'nde bir tur attıktan sonra Karadeniz'e dönmüştü. Karol'un yatı yanımızdan geçip giderken ben içimden, 'Bu ne nezaketsizliktir!' dedim. 'Bir devletin reisi burada bulunurken başka bir devletin reisi o devletin sularında dolaşır da reisini ziyaret etmez. Bu şuna benzer. Benim bahçeme komşum giriyor, meyveleri koparıp gidiyor ve bana bir selam bile vermiyor.' Kral Karol iki gün sonra hatasını anladı. Bir şifre aldık. Romanya Kralı Atatürk'ü ziyaret edecekti. Atatürk'ün elbiseleri hastalık yüzünden kendisine uymuyordu. Hepsi dar geliyordu. Karnı şişmişti. Bir gece içinde kendisine

genişçe bir pantolon dikildi. Onu giyerek Kralı Savarona'nın merdiven başında karşıladı. Beş, on dakika görüştükten sonra Karol gitti."

Saraya Dönüş

"70 gün sonra tekrar Dolmabahçe Sarayı'na dönmek gerekti. Atatürk'ü bir koltuğa oturttuk. Ben, Kılıç Ali ve bir de sofracı Rıza, üçümüz koltuğu taşıdık ve motora bindirdik. Motordan da karaya çıkardık. Saraya asansör yapılmıştı. Atatürk'ü asansöre bindirdik ve son nefesini verdiği odaya taşıdık. Her gün sekizer saat nöbet tutuyorduk. Ben, Başyaver Celal, Hasan Rıza Soyak ve doktorlar. Bir gün beni yanına çağırdı: 'Gel bakalım ne var, ne yok İsmail Hakkı?' 'Bütün memleket sizin sağlığınızla ilgilidir Paşam! Siz çok şeyleri yıktınız, inşallah bu hastalığı da yıkacaksınız.'

"Çok üzüntülüydü. 'Bakalım!' dedi ve başını salladı. Hastalık devam ediyordu. Mim Kemal bir gün Atatürk'ün karnından gaz tenekesi dolusu su aldı. Bu su kendisini çok rahatsız ediyordu. Her gün güçten ve kuvvetten düşüyordu. Su çoğalınca emrediyor, alıyorlar, fakat yine su toplanıyordu. Artık hastalık son haddini bulmuştu. 10 Kasım günü saat 9'a yaklaşırken Atatürk koma halindeydi. Yanında Hasan Rıza, ben ve doktorlardan Akil Muhtar, Mim Kemal ve Mehmet Kamil vardı. Akil Muhtar bir enjeksiyon yapmak istedi. Ama artık çok geçti. Atatürk ölümle pençeleşiyordu.

"...Ve 9'u 5 geçe Atatürk öldü!

"Hepimiz hıçkıra hıçkıra ağlıyorduk. Mehmet Kamil, Mim Kemal'in omzuna yaslanmış perişan haldeydi. Önce Hasan Rısa Atatürk'ün elini öptü, sonra ben 'Bir tarih kapandı' diyerek elini öptüm ve yorganın altına soktum. Bütün dünyayı ve memleketi sarsan heyecan burada bitiyordu.

"Birkaç dakika sonra odaya Salih Bozok geldi. Manasız gözlerle ve garip bakışlarla baktı. Daha önce hepimize söylemişti. 'Atatürk ölürse ben intihar ederim!' demişti. Fakat o anda hepimiz o sözü unutmuştuk. Sonra aşağıya indi. Benim odama girmiş ve tabancasını çekerek kalbine ateş etmiş. Hemen aşağıya koştuk. Mim Kemal yetişti. Kurşun iyi bir tesadüf sonucu kalbine isabet etmemişti. Uzun süre yaşadı ve kalp sektesinden öldü.

"Artık Atatürk yoktu. Ama ben bugünlere hep onun varlığını yaşayarak geldim. Yoksa..."

... Ve İsmail Hakkı Tekçe, "Atatürk'ün muhafızı", günlerden beri sakladığı gözyaşlarını o gün benden saklamadı. Çünkü yapacak bir şeyimiz yoktu artık! Hele bugünlerde! Ata'ya ağlanacak günlerdi bugünler!

... Ve ağlıyorduk!..